

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta pedagogická

Katedra historie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Spolkový život v 2. pol. 19. st. v Plasích

Zdeňka Říhová

Vedoucí práce: PhDr. Jan Kilián, Ph.D.

Plzeň

2013

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Plzni, 2013

.....

Děkuji vedoucímu práce PhDr. Janu Kiliánovi, Ph.Dr. za odborné rady a věnovaný čas, Státnímu okresnímu archivu Plzeň – sever se sídlem v Plasích za ochotu při hledání ve fondech a pomoci při jejich studování.

Obsah

OBSAH	4
1. ÚVOD	5
2. SPOLKOVÝ ŽIVOT V ČECHÁCH V 19. STOLETÍ	7
3. HISTORIE PLAS	11
4. OBČANSKO-ŘEMESLNICKÁ BESEDA	17
4.1. ZALOŽENÍ OBČANSKO-ŘEMESLNICKÉ BESEDY.....	17
4.2. ČINNOST SPOLKU.....	19
4.3. ČINNOST OBČANSKO-ŽIVNOSTENSKÉ BESEDY.....	21
5. ZPĚVÁCKÝ SPOLEK STŘELA V PLASÍCH	23
5.1. ZALOŽENÍ ZPĚVÁCKÉHO SPOLKU STŘELA.....	23
5.2. ČINNOST SPOLKU.....	25
6. NÁRODNÍ JEDNOTA POŠUMAVSKÁ	30
6.1. ZALOŽENÍ SPOLKU NÁRODNÍ JEDNOTA POŠUMAVSKÁ.....	30
6.2. ČINNOST SPOLKU.....	31
6.3. MÍSTNÍ ODBOR NÁRODNÍ JEDNOTY POŠUMAVSKÉ PRO PLASY A OKOLÍ.....	33
7. SBOR DOBROVOLNÝCH HASIČŮ	36
7.1. ZALOŽENÍ SBORU DOBROVOLNÝCH HASIČŮ.....	36
7.2. ČINNOST SPOLKU.....	37
8. ZÁVĚR	42
9. PRAMENY A LITERATURA	44
9.1. PRAMENY:.....	44
9.2. LITERATURA:.....	46
9.3. INTERNETOVÉ ZDROJE:.....	48
10. PŘÍLOHY	49

1. Úvod

Město Plasy se proslavilo především založením kláštera řádu cisterciáků a později knížecím rodem Metternichů. Historie nám ale ukazuje mnoho tváří města a jeho obyvatel. Ve své bakalářské práci chci představit období 19. století, kdy probíhal v českých zemích proces zvaný národní obrození. Jednou z jeho ukazatelů se stala čilá spolková činnost, která probíhala na celém území.

Výjimkou nebyly ani Plasy, které v druhé polovině 19. století zaznamenaly jak hospodářský, tak kulturní rozkvět. Spolkový život se stal hlavním tématem mé práce a pro její bližší zkoumání jsem si vybrala právě město Plasy. Mám díky tomu jedinečnou možnost ukázat město z jiného pohledu než jsme zvyklí. Tato práce předkládá studii dějin spolků v Plasích s cílem sledovat jejich působení v rámci regionu a zjistit základní informace o jejich činnosti.

V práci se seznámíte s historií nejstarších spolků, u kterých vznik spadá do druhé poloviny 19. století. Mezi ně patří **zpěvácký spolek Střela, občansko-řemeslnická beseda, národní jednota pošumavská a dobrovolné sdružení hasičů**. Tento výběr jsem zvolila na základě prozkoumaných pramenů, které k nim bylo možné dohledat. Práce vychází především z materiálů z fondů Státního okresního archivu Plzeň - sever se sídlem v Plasích.

Podobnou problematikou se již zabývala Dana Kopalová¹ a Aneta Procházková² ve svých diplomových pracích, ale zatím nebyla zpracována žádná celistvá publikace. Najdeme sice několik zmínek v literatuře pojednávající o historii Plas, ale jedná se pouze o okrajové informace.

Bakalářská práce je rozdělena do sedmi kapitol. Pro správné pochopení problematiky

¹ KOPALOVÁ, D. : *Zpěvácký spolek Střela v Plasích*. In: Spolkový život v Čechách v 19. a na počátku 20. století. Sborník k životnímu jubileu Jany Englové. Ústí nad Labem, Univerzita J. E. Purkyně 2005, s. 73-105.

² PROCHÁZKOVÁ, A. *Spolkový život severního Plzeňska na příkladu Plas a okolí (příspěvek k poznání západočeského venkova v posledních desetiletích habsburské monarchie)*. Plzeň, 2008. Diplomová práce. ZČU v Plzni, fakulta pedagogická.

nelze opomenout základní znalosti historiografie k dějinám 19. století³⁴. Stejně jako ani příručky pro pochopení podmínek utváření spolkového života v českých zemích a sledování rozvoje spolků obecně⁵. Ve druhé kapitole najdeme stručný vývoj spolkové činnosti v Čechách od druhé poloviny 19. století. V krátkém přehledu se snažím poukázat, s jakou posloupností jednotlivé spolky byly zakládány a jak vzájemně spolupracovali. Samotná spolupráce zaručovala úspěšnou činnost a zájem členů. Následuje kapitola, která je zde zařazena pro přehled vývoje života v dané lokalitě, představující stručnou historii Plas.

Prostřední část práce se již věnuje samotným spolkům působících v Plasích s popisem jejich založení a stručnou historií. Literatura podkládající tyto kapitoly jsou především jednotlivé články, které jsem našla v místních publikacích nebo regionálních novinách. U každého spolku najdeme společné rysy, které byly u jejich založení a pozdější společné spolupráce. Nesmíme zde totiž opomenout tu skutečnost, že u jejich vzniku stáli většinou ty samí lidé, stejně jako členové rodu Metternichů.

V závěru jsem se pokusila shrnout celkový přínos spolkové činnosti a vyzvednout jejich význam v životě obyčejného člověka.

³ EFMERTOVIÁ, M. *České země v letech 1848-1918*. Praha: Libri, 1998, s. 293-307.

⁴ EFMERTOVIÁ, M. a N. SAVICKÝ. *České země 1848-1918: Od březnové revoluce do požáru Národního divadla*, Díl I. Praha: Libri, 2009, s. 232-239.

⁵ *Spolkový život v Čechách v 19. a na počátku 20. století: sborník k životnímu jubileu Jany Englové*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2005.

2. Spolkový život v Čechách v 19. století

Pro vývoj spolkového života v českých zemích bylo důležité obnovení ústavního života v letech 1860–1861 a hlavně po roce 1867, kdy byly vytvořeny poměrně příznivé podmínky pro společenskou aktivitu nezávislou na státu.⁶ Jedním z dalších předpokladů rozvoje národního hnutí bylo prosazení češtiny jako jazyku průmyslu a zemědělství, jako jazyk školství a vědy a později i jako jazyk státní správy. Existence češtiny jako národního jazyka nebyla na přelomu 50. a 60. let 19. století zdaleka tak samozřejmá, jak nám dnes může připadat.⁷

V těchto podmínkách začala rozvíjet od počátků 60. let intenzivní spolková činnost, společenská i profesní. V poměrně krátké době po roce 1860 vznikla hustá a rozvětvená síť českých národních spolků. Všude byly zřizovány ochotnické divadelní a zpěvácké spolky. Skoro každé město mělo společenské a zábavní spolky na dvou úrovních, obvykle pod názvem Měšťanská beseda pro honorační a vzdělanou vrstvu a pod názvem Občanská nebo Občansko-řemeslnická beseda pro řemeslníky a živnostníky. Ať se již jmenovaly Hospodářský spolek nebo Hospodářsko – čtenářská beseda, vždy měly jeden cíl, vzdělávat své členy a podněcovat je k ušlechtilé zábavě.⁸

„*Zpěvem k srdci, srdcem k vlasti*“ si jako motto stanovil zpěvácký spolek Hlahol. Tato organizace vznikla z českých společenských besed z konce 50. let, pořádaných v pražském sále Konviktu a skládajících se ze dvou částí: programové a taneční. Programová část začínala sborovým zpěvem soukromého mužského kvarteta, který se stal zárodkem Hlaholu. Na podzim 1860 přijeli do Prahy dva mecenáši sborového zpěvu Ferdinand Heller z Vídně a Jan Ledevít Lukes z Mnichova, kteří spolu s profesory hudby Josefem Srbem a Ludevítem Procházkou zprostředkovali první veřejné vystoupení s již

⁶ KAISEROVÁ, Kristina, ed. a RAK, Jiří, ed. *Nacionalizace společnosti v Čechách 1848-1914*, Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2008. 490 s.

⁷ EFMERTO VÁ, M. a N. SAVICKÝ. *České země 1848-1918: Od březnové revoluce do požáru Národního divadla*, Díl I. Praha: Libri, 2009, s. 232-239.

⁸ SKLENÁŘ, J. *Život v uplynulých letech (staletích), na Kralovicku, Plasku a Manětínsku*. J. Sklenář, Čistá, 2008.

šedesátičlenným sborem v lednu 1861 na pohřbu Václava Hanky.⁹ V roce 1862 byly vydány stanovy Hlaholu a Josef Mánes zhotovil pro spolek prapor. Podle stanov měl spolek vystupovat pouze se slovanským repertoárem a v první řadě se zaměřit na pěstování mužského čtvero zpěvu (sólového i sborového), na vypisování soutěží na původní české skladby, na podporu pěvecké vzájemnosti a spolupráci s ostatními spolky, zejména se Sokolem. Ve stejném období vznikají i místní odbory Německého pěveckého svazu v Čechách (Deutscher Sängerbund in Böhmen), který měl své sídlo v Německu¹⁰. Programově prošel Hlahol četnými změnami, podmíněnými jednak obecným vývojem a jednak osobnostmi ředitelů. K význačným ředitelům náleželi J.L. Lukes, F. Heller, B. Smetana a A. Piskáček.¹¹

Na pražský Hlahol zahájilo činnost několik dalších pěveckých spolků. Roku 1862 vznikl plzeňský Hlahol, 1863 kroměřížský Moravan, 1880 olomoucký Žerotín. Po vzoru Pěveckého sdružení moravských učitelů z roku 1903 bylo založeno Pěvecké sdružení pražských učitelů v roce 1908. Roku 1912 se k nim přidalo Pěvecké sdružení českých učitelek, roku 1915 Typografia a roku 1917 Vachův sbor moravských učitelek.¹²

Roku 1863 vznikl na podporu českého kulturního dění a jeho osobností, nadační spolek Svatobor. Ideou Svatoboru bylo pomáhat českému písemnictví, které bylo nejpodstatnějším prvkem vzniku a rozvoje národního obrození.¹³ Jeho členy se stali vlivní podnikatelé (např. Karel Adámek), politici (Emanuel Arnold, František Augustin Brauner), spisovatelé a novináři (Vítězslav Hálek, Svatopluk Čech), architekti a sochaři (Antonín Barvitiuss), nakladatelé (Jan Otto), historici (Jaroslav Goll, Josef Emler) a jiní.

Na činnost Svatoboru navázala působnost Umělecká beseda. Myšlenka založit

⁹ Historie Pražského Hlaholu. In: <http://www.hlahol.cz> [online]. 2007 [cit. 2013-04-13]. Dostupné z: <http://www.hlahol.cz/historie.html>

¹⁰ ŘEŘICHOVÁ, J. Činnost prvního teplického mužského pěveckého spolku jako iniciátora Německého pěveckého svazu v Čechách. In: *Spolkový život v Čechách v 19. a na počátku 20. století*. Ústí nad Labem: Jana Evangelisty Purkyně, 2005, s. 49-55.

¹¹ EFMERTO VÁ, M. *České země v letech 1848-1918*. Praha: Libri, 1998, s. 293-307.

¹² VALOVÝ, E. *Sborový zpěv v Čechách a na Moravě*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1972.

¹³ Svatobor. In: <http://www.slavin.cz> [online]. 2011 [cit. 2013-04-13]. Dostupné z: <http://www.slavin.cz/index.php?page=svatobor>

podobnou organizaci se zrodila na soukromých večírcích. K hlavním osobnostem podporující tento počín patřili hudební pedagogové František Pivoda a Ludevít Procházka a vůdčí příslušník básnické skupiny Máj Vítězslav Hálek. Jejich cílem bylo zachytit všechny české tvořivé umělecké síly, vytvořit jim podmínky pro rozkvet v domácím prostředí a využít jejich nadání pro český národ. Zajistit spolkový život, bojovat za odborné zájmy a společné dílo, ideově i stylově sladěné, národní ve své podstatě, světové svými hodnotami. Toto prohlášení besedy mělo široký ohlas, díky kterému vzrostl množství členů, kteří se museli později rozdělit na besední odbory (literární, dramatický, hudební, výtvarný).¹⁴

V čele Umělecké besedy stanuli významné osobnosti české vědy: archeolog a spisovatel Josef Wenzig a světoznámý fyziolog Jan Evangelista Purkyně. Kolem nich se seskupovali zástupci jednotlivých odborů. Za hudební neaktivněji vystupovali Bedřich Smetana a Ludevít Procházka, za literární Vítězslav Hálek, Václav Bolemír Nebeský a Karel Sabina, za výtvarný Karel Purkyně, Josef Mánes, Petr Maixner, Jaroslav Čermák a Václav Brožík a za dramatický tajemník Prozatímního divadla a poté Národního divadla právník Josef Sklenář a jeho žena, herečka Otýlie Sklenářová-Malá, kteří se stali pojítkem Umělecké besedy s Národním divadlem.¹⁵

Vznik Sokola v lednu 1862 byl spojen s rozvojem moderního českého spolkového života. V čele Sokola stáli reprezentanti demokratické části české politiky, a proto se sokolské hnutí stalo spojujícím znakem širokých vrstev národa. Činností Sokola vstoupila tělesná kultura do vznikající novodobé české průmyslové společnosti jako jeden z jejích důležitých prvků.¹⁶ Po devíti letech, počátkem roku 1871, působilo již čtyřicet čtyři sokolských jednot v Čechách, pět na Moravě a jedna v Dolních Rakousích s celkovým počtem 10516 členů. V následujících letech počet členů neustále stoupá, jeho obliba do konce 19. století vyrostla do masových rozměrů.¹⁷

I když všechny uvedené spolky byly spíše doménou mužů, začaly se od 60. let

¹⁴ RUDOLF, M. *V umění volnost: kapitoly z dějin Umělecké besedy*. Praha: Academia, 2003.

¹⁵ EFMERTOVÁ, M. *České země v letech 1848-1918*. Praha: Libri, 1998, s. 299.

¹⁶ Tamtéž, s. 303.

¹⁷ STEINIGER, B. Tělocvičné spolky a skauting v období Rakouska-Uherska. *Historický obzor*, 2003, 14 (1/2), s. 34-39.

formovat i spolky ženské. Na jejich organizaci měl vliv Vojtěch Náprstek, přinášející poznatky o ženském americkém hnutí, a pokračovatelky Boženy Němcové Karolina Světlá a Sofie Podlipská. Díky jim byla v roce 1863 otevřena Vyšší dívčí škola a v roce 1865 vznikl Americký klub českých dam. Členství v klubu bylo bezplatné a povinností členek bylo vzdělávat se, pořádat dobročinné akce a pečovat o mládež.

V roce 1888 bylo založeno soukromé dívčí gymnázium spolku Minerva. Stalo se první dívčí střední školou v Předlitavsku. Vyučovat se začalo 15. září 1890. Do prvního ročníku nastoupilo již 50 uchazeček o maturitní diplom. Cílem ženského hnutí však bylo dosáhnout i vysokoškolského vzdělání. Podle nařízení ministerstva kultury a vyučování z 23. března 1897 mohly vstoupit na Filosofickou fakultu pražské české university první studentky v počtu 26. Brzy po nich začaly studovat ženy od roku 1900 i na Lékařské fakultě.¹⁸

Činnost dam vedla roku 1871 k založení Ženského výrobního spolku českého. Cílem spolku bylo vychovávat ženy a dívky k výdělečné činnosti. Spolek vydával i první emancipační ženský časopis *Ženské listy*, založil zprostředkovatelnu práce pro ženy, obchod pro jejich praktický výcvik a prosazoval právo žen účastnit se středo- a vysokoškolského studia. Ženy se díky klubu a spolku postupně prosazovaly ve společnosti jako vychovatelky, učitelky, úřednice, redaktorky, telefonistky, ale i jako podnikatelky a živnostnice.¹⁹

Do konce století mělo každé město či větší vesnice hned několik spolků.²⁰ Do jejich činnosti bylo zapojeno velké množství lidí, kteří se aktivně zúčastňovali jejich akcí a zapsali se tak do historie těchto organizací. Snaha o popsání jejich historie se odráží v řadě odborných²¹, ale i studentských prací²².

¹⁸ BURDOVÁ P. Gymnázium Minerva-Krásnohorská In SMĚŘIČKOVÁ (ed.) *První české gymnázium* .Sborník ke 100. Výročí založení. Praha, 1990.

¹⁹ BAHENSKÁ M. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávací a ženské spolky v Praze v 19. století*. Gender sondy, Praha: Libri, 2005.

²⁰ LEDVINKA, V., ed. a PEŠEK, J. ed. *Od středověkých bratrstev k moderním spolkům: sborník referátů a materiálů ze 17. vědecké konference Archivu hlavního města Prahy, uspořádané... ve dnech 5. a 6. října 1999*, Praha: Scriptorium, 2000. 382 s.

²¹ *Spolkový život v Čechách v 19. a na počátku 20. století: sborník k životnímu jubileu Jany Englové*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2005.

3. Historie Plas

Město Plasy se nachází v okrese Plzeň-sever ležící v severovýchodní části Plzeňského kraje. V rámci kraje sousedí s okresy Plzeň-město a Plzeň-jih, Rokycany a Tachov. Rozmezí nadmořské výšky okresu se pohybuje v rozmezí 400-600 m a směrem k severu se zvyšuje. Jižní část okresu je tvořena Plzeňskou pánví (kolem 400 m). Severně od města Touškov se zvedá Plzeňská pahorkatina. K hlavním vodním tokům v okrese patří řeka Mže, Berounka a Střela. Oblast severního Plzeňska je tvořena velkým množstvím lesů, nedotčenou přírodou a malebnými údolími Střely, Berounky a Úterského potoka vytvářející dobré podmínky pro rekreační zázemí Plzeňanů.²³

Pro vytvoření stručné historie Plas je nutné se seznámit se základní literaturou, která byla v tomto směru vydána. Mezi autory, pro které se stalo toto město a západní Čechy vůbec, hlavním tématem své práce, patří Josef Havlík²⁴ nebo Oldřich Soutner²⁵. Ze starších autorů bych vyzdvihla práci Václava Kočky.²⁶

Krajina kolem Plas byla na počátku historické doby nejzazší výspou českého knížectví, jak je uvedeno v zakládací listině pražského biskupství z roku 973. První historické údaje o Plasích jsou z doby založení kláštera. Roku 1144 povolal kníže Vladislav II. (1140–1171) devět řeholníků cisterciáckého řádu z Langheimu v Bavorsku a daroval jim k držení a věčným právem plaský statek i s okolními vesnicemi. Úkolem těchto mnichů byla kultivovat lesnaté a močálovité krajiny při řece Střele. Plaský klášter si oblíbili čeští panovníci, zejména Václav I., a s jejich častými dary a dobrým hospodařením se klášter neustále rozmáhal.²⁷

²² JUNKOVÁ, E. *Spolkový život ve Stříbře (19. a 20. století)*. Plzeň, 2005. Diplomová práce. ZČU v Plzni, fakulta pedagogická.

²³ Charakteristika okresu Plzeň-sever. In: [Http://www.czso.cz](http://www.czso.cz) [online]. 2012 [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: http://www.czso.cz/xp/redakce.nsf/i/charakteristika_okresu_plzen_sever

²⁴ HAVLÍK, J. *Plasy*. V Plasech u Plzně: Místní školní rada, 1934.

²⁵ HUBKA, P. a O. SOUTNER. *Plasy*. Plasy: Městský národní výbor, 1987, s. 10-15.

²⁶ KOČKA, V. *Dějiny politického okresu kralovického*. Kralovice: Kralovický okres, 1930, s. 13-41.

²⁷ HURT, M., P. HUBKA a O. SOUTNER. *Plasy*. Horní Bříza: Granát, 1994, s. 3-16.

Po vzplanutí husitské revoluce ztrácejí plasští cisterciáci téměř veškerý majetek. Klášterní budova v Plasích byla počátkem husitských válek zničena a opat přesídlil do Manětína. Většinu panství byla pak dána do zástavy několika okolním šlechticům. Po ukončení válek se klášteru podařilo část bývalého majetku získat zpět, ale nedokázali obnovit velikost jako před válkou.²⁸

Po třicetileté válce, kdy končí na Plasku rekatolizace, mělo cisterciácké panství zhruba tak velkou rozlohu jako před husitskými válkami. Cisterciáci začínali v té době uplatňovat moderní formy zemědělské výroby, jako byly dobytkařský velkochof, ovocnářství a vinařství.²⁹

Klášter nebyl ušetřen vojenských průtahů císařských a stavovských vojsk v době třicetileté války. Teprve od roku 1683 docházelo k novému rozkvětu kláštera. Souviselo to především s opaty, kteří byli skvělými duchovními vůdci klášterní komunity, ale i odvážnými hospodáři. Nejvýznamnější barokní přestavby uskutečnili opati Ondřej Trojer a Eugen Tyttl. Byly realizovány podle plánů vynikajících architektů J.B. Natheye a J.B. Santiniho v první polovině 18. století. Klášter se tehdy stal důležitým střediskem barokního umění v západních Čechách.³⁰

Válečná 40. léta 18. století znamenaly konec vrcholného období kláštera. Josefskými reformami byl pak klášter roku 1785 zrušen. V době kolem napoleonských válek a přírodních kalamit hospodaření upadalo, na panství byla vyhlášena dražba, ve které jej zakoupil kancléř Rakouska kníže Klement Václav Metternich.³¹

Na začátku 19. století nebyly Plasy stále ještě vnímány jako město či vesnice, ale jen jako širší součást bývalého kláštera, jako jeho určité zázemí. Situace se nezměnila až do roku 1850. Poté, co získaly Plasy nového pána, nastalo období rozvoje – kníže

²⁸ DRHOVSKÝ, K. *Plasy: Historie, architektura, příroda, společnost, osobnosti, tradice zajímavosti, informace*. Plzeň: Fraus, 2009.

²⁹ CHARVÁTOVÁ, K. *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142-1420. 1. svazek, Fundace 12. století*, Praha: Karolinum, 1998. 367 s.

³⁰ HUBKA, P. Klášterní panství. In: *Plasy: Osm a půl století v plaské kotlině*. Plasy: SOKA Plzeň - sever se sídlem v Plasích, 1996, s. 73-77.

³¹ KAHUDA, J. *Kancléř Metternich a Plasy: ve světle soudobých dokumentů*. Plasy: Město Plasy, 2009.

Metternich rychle započal s výstavbou továrny na zpracování železné rudy – litiny, při výstavbě příjezdových komunikací byly zbořeny některé budovy klášterního areálu včetně kostela Panny Marie Růžencové. Materiál ze zbořených objektů byl použit při výstavbě továrny a domků pro dělníky v okolí hutě.³²

Na počátku 40. let 19. století byla zahájena výstavba státní silnice z Plzně do Žatce (dnes silnice I/27). Ačkoliv trasa státní silnice v Plasích přešla klášterní areál a vedla k zániku zahrady před konventem, přivedla do Plas dopravu a tím i oživení.³³

Devatenácté století rozděluje významný rok 1848, který znamenal změnu struktur ve společnosti. I v Plasích končí činnost vrchnostenského úřadu a správa obce přechází na obecní výbor. Ovšem prvním starostou byl plaskými občany zvolen K. Metternich, tehdy již mimo politickou činnost. Ten volbu považoval za projev uznání své péče o blaho obyvatel Plas, volbu přijal a z praktických důvodů pověřil jejím výkonem prvního radního Matěje Hölzla. Celou záležitost vyřešilo okresní hejtmánství v Kralovicích vypsáním nových voleb, ve kterých byl Hölzl potvrzen do funkce starosty.³⁴

Roku 1852 se z Nebřezin do Plas přestěhovala poštovní sběrna a o tři roky později se stala poštovním úřadem. V roce 1872 se po příválových deštích rozvodnila řeka Střela, situaci katastrofálně zhoršilo protržení hráze Mladotického rybníka. Při povodni v Plasích zahynuli dva lidé, řeka odnesla dva domy, poškodila množství dalších, zničila jez a náhon k železné huti.

V roce 1875 zanikla železná huť – doprava železné rudy ze vzdálených lokalit výrobu prodražovala. Metternichové v bývalé železárně začali vyrábět barvy, ale i tento pokus končí neúspěchem. Dokončená železniční trať se spolu se státní silnicí stala katalyzátorem rozvoje místních živnostníků a podniků. Na konci 19. století v Plasích pracovala pila, parní pivovar, parní mlýn, bylo zde 5 hostinců, 4 kupci a lékárna. V Plasích sídlil také farní úřad, pětiletá škola, četnická stanice, telegrafní úřad, již zmíněný poštovní úřad a stanice státních hřebců.

³² HURT, M., P. HUBKA a O. SOUTNER. *Plasy*. Horní Bříza: Granát, 1994, s. 8.

³³ Tamtéž, s. 9.

³⁴ V čele plaské obce. In: *Plasy: Osm a půl století v plaské kotlině*. Plasy: SOkA Plzeň - sever se sídlem v Plasích, 1996, s. 82-83.

Ve druhé polovině minulého století se také rozvíjel kulturní a společenský život. Zde se výrazně projevila žena Richarda Metternich Pavlína (roz. Šandorová), z jejíž iniciativy v konventu dvacet let žilo ochotnické divadlo a česká hudba.³⁵ V Plasích působila pěvecký spolek Střela, úřednická beseda, občansko-řemeslnická beseda, dobrovolný hasičský sbor, odbor Národní jednoty pošumavské, odbor Červeného kříže, spořitelní a záložní spolek a všeodborová dělnická organizace Rovnost. Do vzniku samostatného Československa k těmto spolkům a organizacím přibyly místní organizace sociální demokracie, tělocvičná jednota Sokol, Dělnická tělocvičná jednota a včelařský spolek.³⁶

Starosta Hynek Vavřík zvolený v roce 1902 jako první navrhl, aby se Plasy pokusili získat povýšení na městys. Opakované úsilí o povýšení bylo neúspěšné, jedním z důvodů bylo i to, že obec neměla vlastní školní budovu.

První světová válka se do Plas promítla nejen všeobecným zbídačením, ale i sedmnácti oběťmi z 207 povolanych na fronty. Na budově radnice jsou jejich jména pro věčnou vzpomínku uvedena na pamětní desce. V době první světové války také plaský konvent sloužil jako válečný lazaret pro raněné vojáky.

Po první světové válce začaly vyvíjet místní dělnické organizace snahu o posílení svého vlivu v zastupitelstvu obce. Občané v poválečných letech hromadně také odcházeli církve, věřící měli v roce 1921 už jen těsnou většinu.³⁷ Zrod nové republiky přinášel nový pocit svobody a vlastenectví a touhu vytvořit nový domov. Projevovalo se to v částečné parcelaci metternichovského panství, i když pro důslednou pozemkovou reformu nebyly ještě tehdy podmínky.³⁸ Na počátku roku 1920 se obec pustila do řešení elektrifikace. Obec uvažovala o možnosti výstavby vlastní elektrárny, ale nakonec zvolila připojení k elektrifikaci okresu. Staré nefunkční lihové veřejné osvětlení bylo postupně vyměněno za elektrické. Kromě elektrifikace musela obec vyřešit nedostatek bytů. Silná snaha o získání budovy bývalé prelatury a pozdějšího zámku od správy velkostatku k úpravě

³⁵ HOLEC, P. Český Totis - knížecí divadlo. In: *Plasy: Osm a půl století v plaské kotlině*. Plasy: SOkA Plzeň - sever se sídlem v Plasích, 1996, s. 92-93.

³⁶ Společenský život v Plasích před 100 lety. *Kronika regionu: Kralovicko, Manětínsko, Plasko*. 2002/3, č. 3.

³⁷ HURT, M., P. HUBKA a O. SOUTNER. *Plasy*. Horní Bříza: Granát, 1994, s. 10.

³⁸ Tamtéž, s. 11.

na bytové účely ukončuje až zamítavé stanovisko památkového úřadu.

Na jaře 1928 se Plasští pokusili opět vyvolat přemístění okresních úřadů z Kralovic do Plas, které vyvrcholilo roku 1931 bezvýsledným jednáním na ministerstvu vnitra. Překvapivě neúspěšná byla i průběžná úsilí o povýšení na město. Plasy v té době mají z urbanistického hlediska městský charakter s velkolepými historickými budovami a několika drobnými průmyslovými podniky, sídlí zde řada obchodníků a řemeslníků.³⁹

Rozvoj obce byl po dvaceti letech opět přerušen válkou. Někteří obyvatelé byli zatčeni a posláni do koncentračních táborů, také Židé byli vystěhováni a mladí lidé posláni na práci do Německa. Plaské děti musely chodit do školy do vlhkých místností konventu, protože v jejich škole byly německé děti z Porýní a Porúří. Symbolem obětí druhé světové války je Bohumil Sláma, který byl popraven v Drážďanech roku 1944.⁴⁰

Významné období pro Plasy začíná rokem 1949. Na základě zákona o krajském zřízení stanovila československá vláda s platností od 1.2. 1949 nové územně správní členění. České země byly rozděleny do 13 krajů a ty do 180 okresů a 7 statutárních měst. Podle tohoto nařízení se sídlo okresního národního výboru dosavadního okresu Kralovice přenáší do Plas.⁴¹ Přítomnost okresních institucí zvýraznila i kulturní život. Počátkem 50. let v Plasích působil okresní pěvecký sbor učitelů. Osvětová beseda organizovala přednášky, návštěvy divadel a koncertů, později obnovuje místní pěvecký sbor a ochotnickou činnost. Svým dílem tu přispívá v roce 1954 nově zřízený okresní dům osvěty, o rok později začíná pracovat i okresní knihovna.

Do konce padesátých let Plasy změnilly svou podobu, výstavbou a čilým vnitřním životem získávaly charakter města. Nové územní členění platné od 1. června 1960 ukončilo jedenáctiletou etapu Plas jako okresního sídla. Do konce června toho roku se téměř všechny instituce a organizace odstěhovaly do Plzně. Město ztratilo na svém významu, ale rozvoj Plas spěje k naplnění jejich poslání: být školským, kulturním, turistickým a rekreačním centrem. I přes všechny administrativní změny, má obec nadále charakter města a nalezneme zde ústředí spotřebního družstev Jednota, ředitelství

³⁹ Tamtéž, s. 11.

⁴⁰ HUBKA, P. a O. SOUTNER. *Plasy*. Plasy: Městský národní výbor, 1987, s. 10-15.

⁴¹ HURT, M., P. HUBKA a O. SOUTNER. *Plasy*. Horní Bříza: Granát, 1994, s. 12.

nákupního a zásobovacího podniku, střední všeobecné vzdělávací škola i střední zemědělská technická škola, okresní knihovna a okresní archiv.

Rozvoj města doprovází čilý stavební život, kdy je potřeba rozšířit kapacity pro bydlení, ale i umístění dětí do škol a školek. Dne 19. srpna 1962 je dokončen areál Střední všeobecné školy vzdělávací školy, do kterého byly soustředěny i základní devítiletá škola, střední všeobecně vzdělávací a mateřská škola.⁴²

V poválečných letech dochází ke změnám i v klášterních prostorech. Významnou událostí roku 1945 pro život obce byla konfiskace majetku dr. Metternich výnosem ONV Kralovice ze dne 18. srpna 1945. Od tohoto roku je klášterní objekt v majetku státu. Z rozlehlých prostor byly vytvořeny kanceláře Okresního národního výboru Kralovice, později ONV Plasy, v budově konventu sídlil dále okresní archiv, hudební škola, kuchyně podniku Jednota či Muzeum města Plasy, které bylo roku 1972 nahrazeno Muzeem osvobození. Skoro vše bylo provázáno nevhodnými stavebními zásahy. Na prelaturu byla z konventu přemístěna knihovna, do starého opatství přesídlil Český svaz mládeže a internát. Nejhorším zákrokem bylo zbudování krytu civilní obrany pod budovou v roce 1963.

Od sedmdesátých let začaly být zpracovávány stavebně historické průzkumy pro jednotlivé budovy. Rozběhla se rekonstrukce Nemocničního křídla i dalších prostor konventu, zvláště freskové výzdoby. Tyto i další opravy bez regenerace vodního systému byly však neúplné. V roce 1993 začala díky firmě SPELEO-Řehák jeho obnova, která je dnes z větší části dokončena a vodní systém pod konventem teoreticky funguje tak, jak má a jak jej stavitelé pro zachování vytvořili. Kromě toho začala rovněž nezbytná oprava střešní krytiny i interiérových prostor.

V roce 1995 prohlásila Vláda ČR zdejší areál Národní kulturní památkou. Umělecké i technické hodnoty, které se v areálu bývalého kláštera za staletí jeho života nashromáždily, jsou nezanedbatelné. V současné době probíhá snaha o scelení všech objektů vnitřní klauzury pod jednoho vlastníka - Národní památkový ústav.⁴³

⁴²Dvacetiletí po zrušení okresu. In: *Plasy: Osm a půl století v plaské kotlině*. Plasy: SOKA Plzeň - sever se sídlem v Plasích, 1996, s. 113-114.

⁴³Dějiny kláštera Plasy. *Klášter Plasy* [online]. 2013 [cit. 2013-07-09]. Dostupné z: <http://www.klaster-plasy.cz/?Dejiny>

4. Občansko-řemeslnická beseda

Na podzim roku 1873 bylo rozhodnuto zřídit v Plasích Občansko-řemeslnickou besedu, která později ovlivnila vznik zpěváckého spolku Střela.⁴⁴ Pro tuto příležitost byl vytvořen přípravný výbor, který podal žádost dne 24. září roku 1873 k Vys. c. k. místodržitelství v Praze.

4.1. Založení Občansko-řemeslnické besedy

V protokolu z první oficiální schůze, která se odehrála 20. října 1873, se dozvídáme, že byl založen spolek na základě výnosu ze dne 10. října 1873 místodržitelstvím v Kralovicích. Tento spolek byl zřízen pod názvem Občansko řemeslnická beseda v Plasích. Dále se si můžeme přečíst, že na této ustavující schůzi se stanovil prozatímní výbor, který byl složen z dosud přihlášených členů. Hlavním úkolem tohoto výboru bylo obstarávání písemnosti a žádostí k vyšším místům a obstarání spolkových místností. Poté měl být zvolen stálý výbor, který by byl ve funkci po dobu jednoho roku. Hned na počátku se do spolku hlásilo 46 členů a každý měl právo volit. První volbu řídil nejstarší člen Mates Beneš. Touto volbou byl zvolen deseti členný výbor. Za předsedu spolku byl zvolen Václav Melchar, místopředseda Matěj Beneš, jednatel Václav Hansa, pokladník Václav Nosek, knihovník Josef Rambousek a domácí správce Josef Nosek.⁴⁵

Stanovy rozeznávají tři kategorie členů: zakládající, řádní a čestní. Členové zakládající a řádní skládali roční příspěvek ve výši 6 zl. a 3 zl., který je možné splácet v měsíčních lhůtách. Valná hromada může příspěvek snížit nebo navýšit dle potřeby. Mezi čestné členy patří ti, kteří podporují spolek především finančně nebo jinak. Jsou zde dále uvedeny jejich práva a povinnosti.⁴⁶

⁴⁴ Zpěvácký spolek Střela v Plasích. In: *Spolkový život v Čechách v 19. a na počátku 20. století*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2005, s. 73-107.

⁴⁵ SOKA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Občansko-řemeslnická beseda, kart. 1, inv.č. 3, Zápisy ze schůzí (1904-1930), Protokol úvodní schůze spolku dne 20. října 1873.

⁴⁶ SOKA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Občansko-řemeslnická beseda, kart. 1, inv.č. 3, Zápisy ze schůzí (1904-1930), stanovy spolku, § 3.

Hlavním orgánem spolku byla valná hromada, která zasedala jednou ročně a to na počátku nového roku. Mohla být svolána i mimořádná valná hromada, pokud se na tom usnesl správní výbor. K platnému usnesení valné hromady bylo zapotřebí alespoň osminy všech členů a ti pak rozhodují nadpoloviční většinou hlasů. Valná schůze volí členy do správního výboru a jejich náhradníky, spravuje účty a jmění spolku a rozhoduje o změnách stanov. Dále se zde členům předkládají zprávy o stavu spolku a knihovny, své zprávy přednese také jednatel a pokladník.⁴⁷

V období mezi valnými hromadami spolek řídil správní výbor. Výbor se skládal z deseti členů a šesti náhradníků volenými každoročně na valné schůzi. K platnému usnesení výboru se muselo sejít nejméně sedm členů a ty se při hlasování rozhodli nadpoloviční většinou. Setkání členů probíhalo každý týden, mimořádně i vícekrát. Dle stanov výbor řídí spolek, přijímá a vylučuje členy, usnází se o návrzích a stížnostech od členů, svolaná valnou schůzi, volí funkcionáře, jednatele, pokladníka, knihovníka a správce spolku.

Důležitou úlohu zastávali ve spolku funkcionáři, jejichž práva a povinnosti vymezovali stanovy. Předseda zastupuje spolek ve věcech vůči třetím osobám a úřadům, podpisuje spolu s jednatelem úřední spisy, dále předsedá valné schůzi a ve správním výboru. V době jeho nepřítomnosti ho zastupuje místopředseda.

Dalším význačným funkcionářem byl bezesporu jednatel. Jeho práva a povinnosti vymezují stanovy v několika bodech. Jednatel zapisoval členy, obstarával veškeré kancelářské práce a na schůzích správního výboru a valné hromady sepisoval protokoly. Ve stanovách byly vymezeny i další práva a povinnosti dalších funkcionářů jako pokladníka, knihovníka a domácí správce.⁴⁸

⁴⁷ SOKA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Občansko-řemeslnická beseda, kart. 1, inv.č. 3, Zápisy ze schůzí (1904-1930), stanovy spolku, § 7.

⁴⁸ Tamtéž, § 9.

4.2. Činnost spolku

Na počátku činnosti spolku došlo k vnitřním rozporům, kdy se v rámci klubu scházeli její členové za účelem jiným, než bylo uvedeno ve stanovách. Proti tomu se ohradila část členstva, především předseda beseda Václav Melichar a na základě této kritiky dne 25. listopadu 1873 rezignoval jednatel Václav Hanza. Ten pak stál u založení zpěváckého spolku Střela. Novým jednatelem se stává po volbě Vojtěch Vobr.⁴⁹

Účelem spolku dle stanov bylo vzbuzování a pěstování duševního a společenského života. Dosáhnout se toho mělo pořádáním přednášek a společenských zábav, rozšiřováním knih a časopisů. Jedná se o spolek nepolitický, založený pouze pro zábavu občanstva.⁵⁰

Činnosti spolku můžeme sledovat již od počátku díky dobře vedenému archivu, který uchoval protokoly z valných hromad a výborových schůzí. Nechybí zde ani zprávy ze spolkové pokladny a celkový stav majetku.

Od počátku se členové snažili naplnit hlavní cíle spolku a během prvních let činnosti se ustálil určitý program, který se během roku odehrál. První takovou událostí se stal spolkový ples, který se odehrával v období masopustu v hostinci Václava Franka a termín již byl většinou ustanoven na konci roku předešlého. Na základě protokolů najdeme informace týkající se především organizace plesu, způsoby jeho financování a rozdělení jednotlivých kompetencí. Po uskutečnění plesu najdeme v zprávách celkové hodnocení akce, její finanční stránku a popřípadě kritiku. Z jedné takové zprávy o plesu z roku 1897 se dozvídáme, že kolem půlnoci došlo k dražbě předmětů, tak aby došlo k pokrytí nákladů na ples.

Obdobou plesu bylo pořádání spolkových věnečků. Jedním z takových věnečků byl také Kateřinský věneček pořádaný v listopadu 1897. Tato společenská akce se bohužel setkala s nevelkou účastí a spolku nepřinesl žádné peníze do pokladny.⁵¹

⁴⁹ SOKA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Občansko-řemeslnická beseda, kart. 1, inv.č. 3, Zápisy ze schůzí (1904-1930), Protokol o odstoupení jednatele V. Hanzky ze dne 16.11.1875.

⁵⁰ SOKA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Občansko-řemeslnická beseda, Zápisy ze schůzí (1904-1930), kart. 1, inv.č. 3, stanovy spolku, § 1.

⁵¹ Tamtéž, Zápisy ze schůzí (1873-1902), kart. 1, inv.č. 3, protokol ze schůze z 22.listopadu 1897.

K dalším akcím, které spolek pořádal, patří každoroční slavnosti Božího těla nebo slavnosti pořádané k určitému výročí. Jedna taková událost se odehrála při příležitosti výročí narození Jana Amose Komenského. Tato slavnost byla pořádána dne 10. března 1892 hned všemi spolky působících v Plasích, především zpěvácký spolek Střela, dobrovolný hasičský sbor a odbor Národní jednoty pošumavské. Zmínka o této události je možné najít ve všech archivních fondech plaských spolků.

Pro vzbuzování společenského života v Plasích beseda pořádala řadu výstav a přednášek. V protokolech najdeme například zmínku o pořádání Národopisné výstavy dne 29. dubna 1897 či konané přednášky Václava Plechatého o F.L. Čelakovském. Řada těchto společenských akcí byla pořádána společně s ostatními spolky. Tuto spolupráci také dokazuje snaha o vytvoření společného spolkového divadelního sboru, který by zajišťoval divadelní představení v Plasích. Za besedu v něm působili Jaroslav Říha a Hynek Vavřík.⁵²

V novém století činnost spolku klesá, jednatel spolku poukazuje na klesající frekvenci pořádání společenských akcí, ale také na neúčast všech funkcionářů na řádných schůzích výboru. Spolek dle něj se nachází v krizi, která je potřeba zažehnat a doporučuje získat nové členy. Ale i v dalších letech dochází k celkovému poklesu aktivity. Jednou z příčin můžeme vidět i v několika málo provedených akcí, kdy pro malou účast odčerpávaly peníze ze spolkové pokladny. Na druhou stranu spolkový ples se stále těší velké oblibě.⁵³

Válečná léta pozastavují činnost spolku stejně jako v ostatních, následkem toho, že většina členů nastupuje vojenskou službu. V archivu nalezneme pouze útržkovité zprávy a to většinou až z roku 1918. První valná hromada byla svolána 31. března 1918 téměř po čtyřleté nečinnosti. Jak zpráva z této schůze vypovídá, členstvo bylo značně prořídlé. Několik členů ztratilo ve válce a následkem války své životy a zbytek členstva již tou dobou zestárlo. Jednatel vyzývá, aby se po ukončení války vyzvalo obyvatelstvo k přistoupení ke spolku a pomoci obnovit práci spolku.⁵⁴

⁵² Viz. obrazová příloha č. IV.

⁵³ SOKA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Občansko-řemeslnická beseda, Zápisy ze schůzí (1904-1930), kart. 1, inv.č. 3, Výroční zpráva jednatele z roku 1906,1912

⁵⁴ SOKA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Občansko-řemeslnická beseda, Zápisy ze schůzí (1904-1930), kart. 1, inv.č. 3, Výroční zpráva ze dne 31. března 1918

4.3. Činnost Občansko-živnostenské besedy

Činnost spolku se podařilo oživit více až po roce 1923, kdy na valné hromadě konané 1. května 1923 bylo usneseno, aby se změnila stanovy besedy a změnil se i název spolku z Občansko-řemeslnické besedy na Občansko-živnostenskou besedu. Žádost byla odeslána na zemskou politickou správu, která jim 4. června záporně odpověděla a upozornila na chyby, které v žádosti udělali. Po jejich úpravě byla změna stanov spolku přijata.⁵⁵

Dle nových stanov se hlavním účelem spolku stalo: „*Hájiti zájmy živnostenstva a řemeslnictva, šířiti a rozmnožovati vědomosti o věcech živnostenských a průmyslových, povzbuzovati k činnosti živnostenské a průmyslové, projevovati činnosti podporovací podnikatelské vzdělání zábavné a jiné, vůbec napomáhati k tomu, aby se živnostenstvo ve svém oboru vzdělávalo.*“⁵⁶ Prostředky k dosažení těchto cílů spolku měly být hlavně odborné přednášky, vydáváním spisů a tiskovin, šíření odborných časopisů, pomoc při podávání žádostí zákonodárcům nebo veřejným korporacím. Stejně jako v předchozím období, chtěl spolek pořádat společenské plesy, výstavy a výlety.

Stejně jako předchozí stanovy i tyto rozlišovali kategorie svých členů na řádné a přispívající. Najdeme zde vymezení jejich práv a povinností. Již se zde nezmiňovali o čestných členech. Samotný spolek pak řídila valná hromada, konající se jednou ročně. Během roku spolek řídil výbor.⁵⁷

K další zásadní změně funkce spolku se stalo vytvořením tzv. „podpůrný fond“, do kterého přispívali jak řádní, tak i přispívající členové stejnou částkou, kterou každý rok určí valná hromada. Tento podpůrný fond měl sloužit v první řadě řádným členům, kteří se nezaviněnými okolnostmi dostali do finanční neschopnosti, dále těm kteří se kvůli nemoci nemohli vykonávat svoji živnost a nemají žádné jiné prostředky. Rozhodnutí o výši částky, kterou by fond poskytl, náležel výboru.⁵⁸

⁵⁵ SOKA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Občansko-řemeslnická beseda, Korespondence, kart. 1, inv.č. 4, Dopis od zemské správy 4. června 1923

⁵⁶ Tamtéž, Stanovy, kart. 1, inv.č. 4, Stanovy z 1. května 1923

⁵⁷ SOKA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Občansko-řemeslnická beseda, Korespondence, kart. 1, inv.č. 4, Stanovy z 1. května 1923, s. 2.

⁵⁸ Tamtéž, s. 3.

I přes všechnu snahu funkcionářů se již nepodařilo obnovit činnost v takové šířce, jako tomu bylo v době jeho největší slávy. Jednou z příčin viděli v tom, že se po válce utvořilo v Plasích celá řada neméně významných, zábavních a vzdělávacích spolků a politických organizací, které byly pro obyvatelstvo přitažlivější. Po zvážení všech okolností se členstvo rozhodlo pro rozpuštění besedy. Dlouholetý člen a správce inventáře Karel Průsík vypracoval návrh na rozdělení finanční hotovosti a inventáře, který měli v užívání. Tento návrh je přijat a beseda ukončuje svoji činnost.⁵⁹

⁵⁹ SOKA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Občansko-řemeslnická beseda, Zápisy ze schůzí (1904-1930), kart. 1, inv.č. 3, Návrh do valné hromady ze dne 23.února 1930

5. Zpěvácký spolek Střela v Plasích

V poslední čtvrtině 19. století se v Plasích rozvinul čilý spolkový život. Působila zde Občansko-řemeslnická beseda, dobrovolný hasičský sbor, místní odbor Národní jednoty pošumavské pro Plasy a okolí i odbor Červeného kříže. V roce 1874 založený Zpěvácký spolek „Střela“ byl co do rozsahu a kvality činnosti před rokem 1900 nejvýznamnějším z nich.⁶⁰

5.1. Založení zpěváckého spolku Střela

Bohatý a pečlivě vedený spolkový archiv obsahuje dokumenty ze samých počátků činnosti spolku. V protokolu z první oficiální schůze, který nese v záhlaví datum 14. června 1874, se dozvídáme, že byl založen dne 20. dubna roku 1874 a na této ustavující schůzi, která se odehrála v hostinci „U Česné koruny“, byl vypracován návrh stanov spolku, který byl odeslán ke schválení místodržitelství v Praze.⁶¹ K nim byl připojen i dopis, v němž členové oznamovali vznik spolku, jeho charakter a stručný popis zamýšlené činnosti. Stanovy byly schváleny 20. května a spolku vráceny 10. června. 14. června se pak konala ve spolkové místnosti schůze, na které byli zvoleni první funkcionáři. Známe i jména iniciátorů založení spolku. Pod výše uvedeným návrhem stanov jsou podepsáni Václav Nosek, Matěj Beneš, Václav Hanza, Josef Rambousek, Josef Nosek, František Wohl a Arnošt Šlosar. Ti také byli zvoleni členy prvního výboru spolku, funkce pak byly rozděleny následovně: předseda – J. Nosek, ředitel – V. Hanza, jednatel – M. Beneš, archivář – V. Nosek, pokladník – J. Rambousek. Této první volby se zúčastnilo 14 aktivních členů.

Účelem spolku bylo dle stanov pěstování mužského zpěvu slovanského. Později došlo na rozšíření i o dámskou sekci, které se vyžádalo v roce 1895 i změnu stanov. Náplň činnosti spolku mělo být cvičení se ve zpěvu, pěvecké zábavy, veřejné koncerty, zpěvácké výlety a i zpěvu církevního. Stanovy rozeznávaly čtyři kategorie členů. Údové činní museli

⁶⁰ HUBKA, P. a O. SOUTNER. *Plasy*. Plasy: Městský národní výbor, 1987, s. 10-15.

⁶¹ SOKA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Zpěvácký spolek Střela v Plasích, Pamětní kniha (1874-1897), inv.č. 3, schůze týkající se založení spolku ze dne 20.4. 1874.

prokázat určité hudební vzdělání, aby mohli účinkovat ve sboru. Dále to byli údové přispívající, čestní a konečně údové zakládající, kteří měli jednou provždy složit příspěvek ve výši 5 zl. Stanovy vymezili práva a povinnosti spolkových funkcionářů i členů. Ve stanovách bylo dále zakotveno, kdy mohl člen spolek opustit nebo z něho být dokonce vyloučen. Přitom nemohl požádat o zpětné vyplacení členských příspěvků. Zpět do spolku už nemohl být přijat.⁶²

Po založení spolku měli obyvatelé Plas o jeho činnosti velký zájem. Hned v prvním roce do něj vstoupilo padesát lidí, kteří pocházeli přímo z Plas nebo z blízkého okolí. Činnost spolku řídil v období mezi valnými hromadami výbor. Ten byl sedmičlenný a skládal se z předsedy, ředitele, jednatele, archiváře, pokladníka a dvou členů bez funkcí. Důležitou úlohu zastávali ve spolku funkcionáři, jejichž práva a povinnosti vymezili stanovy. Stanovy charakterizují funkci ředitele takto: „*Ředitel má všechnu svrchní správu záležitostí hudebních. Zvláště mu ale náleží, aby studium i provozování skladeb řídil, partitury a jednotlivé hlasy důkladně prohlížel a opravoval. Ředitel ustanovuje ve srozumění s výborem programy k zábavám a koncertům, navrhuje skladby, které by se koupiti měly a stará se o potřebné přepisy hudebnin.*“⁶³ Obsazení funkce člověkem nejen odborně způsobilým, ale i nadaným potřebným organizačním talentem bylo předpokladem úspěšné činnosti spolku. Prvním byl učitel Václav Hanza, který tuto funkci vykonával pouze jeden rok, zřejmě však ke všeobecné spokojenosti, neboť byl později jmenován čestným členem spolku. Po něm funkci ředitele řadu let (1875–1886) s velkým úspěchem vykonával MUDr. Karel Stretti.

V čele spolku stál předseda, který dohlížel na dodržování stanov, řídil výborové schůze a valné hromady. Společně s ředitelem a jednatelem zastupoval spolek na veřejnosti a hájil jeho zájmy při jednání s úřady. Všechna usnesení schválená na valných hromadách, musela být podepsána právě předsedou spolku. Tím prvním se stal Josef Nosek a v dalších letech se zde vystřídali MUDr. Leopold Batěk⁶⁴, Antoním Skalický a Václav Plechatý.

Další z významných funkcionářů spolku byl jednatel, který vedl korespondenci,

⁶² SOKA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Zpěvácký spolek Střela v Plasích, Stanovy (1874), inv.č.1.

⁶³ Tamtéž, Stanovy (1874), inv.č.1.

⁶⁴ Viz. Obrazová příloha č. III.

zapisoval důležité události do pamětní knihy a podával zprávy o návrzích v knize přání. Jednou z dalších povinností bylo vést seznamy členů a starat se o spolkovou pečeť. Ve funkci se vystřídal několik členů spolku a doba se omezila na dva až tři roky. Nejdéle tuto funkci zastával Václav Plechatý, který v ní setrval sedm let.⁶⁵

5.2. Činnost spolku

Hned od počátku se spolek snažil naplňovat v celé šíři rozsah činnosti zakotvenou ve stanovách. Činní členové se pravidelně zúčastňovali pod vedením ředitele pravidelných zkoušek, organizovali pěvecko-taneční věnečky i výlety, při kterých na různých místech v okolí Plas byly pořádány pěvecké produkce v přírodě. Oblíbená byla i tzv. zastaveníčka, při nichž sbor zazpíval významným osobám při mimořádných příležitostech.⁶⁶

Během let se charakter akcí zpěváckého spolku ustálil do podobného schématu. Rok začínal valnou hromadou, následoval spolkový ples, následovali dva samostatné koncerty, zpravidla jarní a podzimní. V letních měsících se konalo několik vystoupení v přírodě a v zimě účinkovali členové spolku v konventním divadle. Na konci roku připravili členové vystoupení při příležitosti obdarování chudé mládeže v plaském zámku. Dále spolek ve velké míře účinkoval při církevních obřadech.⁶⁷

Jednou ze zmíněných akcí spolku, spolkový ples, byl pro členy stejně významnou událostí jako pořádání koncertu nebo jiné pěvecké produkce. Plesy se vždy konaly vždy v sále knížecího hostince. O půlnoci hudba obvykle zahrála směr národních písní a poté členové spolku zazpívali mužské a smíšené sbory. Spolek několikrát uspořádal i ples pro místní děti.⁶⁸

Při významných událostech se konala mezi lidmi oblíbená zastaveníčka. Takovou

⁶⁵ Tamtéž, Stanovy (1874), inv.č.1.

⁶⁶ Zpěvácký spolek Střela v Plasích. In: *Spolkový život v Čechách v 19. a na počátku 20. století*. Univerzita Jana Evangelisty Purkyně: Ústí nad Labem, 2005, s. 88.

⁶⁷ Tamtéž, s. 90.

⁶⁸ Zpěv, koncerty a plesy. In: *Plasy: Osm a půl století v plaské kotlině*. Plasy: SOKA Plzeň - sever se sídlem v Plasích, 1996, s. 88-89.

událostí byla oslava kulatých narozenin, odchod známého člena spolku nebo návštěva kardinála. Jedno takové vystoupení se uskutečnilo září roku 1875 u příležitosti svátku plaského starosty Václava Melchara. Členové zpěváckého spolku spolu a besedy spolu za velké účasti občanů uspořádali průvod s lampióny. Před domem, ve kterém starosta bydlel, se průvod zastavil a členové zpěváckého spolku zazpívali tři nacvičené sbory.⁶⁹

V listopadu r. 1875 přednesl sbor v kostele sv. Václava při dušičkových bohoslužbách Dobrovského Requiem, v květnu následujícího roku poprvé provedli vokální mši svatou a jeho účinkování při církevních obřadech začala být stále četnější, i když v prvních letech činnosti zatím ještě nepřevažovala. Členové spolku tehdy dávali přednost spíše vystoupením při různých příležitostech světských, kdy jejich představení produkce končivaly společnou veselící. První samostatný koncert uspořádal spolek k pátému výročí své existence začátkem dubna 1879. Jedním z nejvýznamnějších vystoupení byl koncert pořádaný roku 1892 k poctě knížete R. Metternicha.

Velké pocty se knížeti dostalo i po smrti. Písně zpěváckého spolku ho doprovázeli na jeho pohřbu a na cestě k hrobce. Ještě v následujících dnech po pohřbu bylo slouženo ještě několikrát rekviem. Úmrtím knížete R. Metternich přišel zpěvácký spolek Střela o jednoho ze svých největších mecenášů.⁷⁰

Od svého založení se Střela rozhodla rozvíjet spolupráci s ostatními plaskými spolky. K největšímu sblížení docházelo s místní besedou. Přispěl k tomu i fakt, že vlastní zpěvácký spolek vznikl odchodem členů pěveckého klubu z besedy. V lednu roku 1881 se poprvé veřejně jedná o návrhu na sloučení zpěváckého spolku s Občansko-řemeslnickou besedou v Plasích. Zpěvácký spolek po poradě tento návrh zamítl. O sloučení obou spolků se beseda pokusila ještě jednou roku 1889, avšak opět neúspěšně.⁷¹

V dalších letech účinkovali členové při přednáškách, které organizoval především plaský odbor Národní jednoty pošumavské. Členové zajišťovali na těchto přednáškách hudební vložku, aby je oživil. Spolek současně spolupracoval i s místním hasičským

⁶⁹ SOKA Plasy, fond fond Zpěvácký spolek Střela v Plasích, Pamětná kniha (1874-1897), inv.č.3, zpráva o pořádání zastavenička dne 28.9. 1875, s.8.

⁷⁰ Společenský život v Plasích před 100 lety. *Kronika regionu: Kralovicko, Manětínsko, Plasko*. 2002/3, č. 3.

⁷¹ ROM, K. Jak se bavili naši předkové – II. část. *Plaský zpravodaj*. 1997, II.

sborem. V srpnu roku 1884 připravili výkonní členové spolku pěveckou produkci na prvním veřejném cviční hasičů v Plasích. Nebylo to ani naposledy, co členové Střely zpívali na akci hasičů.

V pamětní knize můžeme najít informace o několika společných akcí všech spolků. Jedna takový byla u příležitosti přesídlení dlouholetého lékaře MUDr. L. Bařka. Společnými silami připravili spolky večírek na rozloučenou, který se konal 11. května 1899. Večírek byl obdobou oblíbeného zastaveníčka jako lampiónový průvod s hudbou, který vyšel k bytu lékaře.

Zprávy dokládají, že se spolek neomezil pouze na spolupráci s plaskými spolky, ale že jeho zájmy sahaly mnohem dále. Spolek se aktivně účastnil akcí plzeňského Hlaholu.⁷² Například tomu tak bylo i roku 1881 u příležitosti vysvěcení hlaholského praporu.

V roce 1886 se odstěhoval do Prahy dlouholetý sbormistr MUDr. Karel Stretti a bylo třeba nalézt za něho schopného nástupce. Novým ředitelem sboru byl zvolen Jan Kypta, který ovšem v září 1887 odešel do Kralovic. Po něm vykonával tuto funkci jeden rok Josef Lašek a od roku 1889 učitel Josef Polák. Odchodem MUDr. Strettiho bylo uzavřeno první významné období činnosti zpěváckého spolku Střela. Později byl Karel Stretti jmenován čestným členem spolku, jak vyplývá z protokolu schůze výboru.⁷³ V osobě učitele Josefa Poláka však byl nalezen důstojný pokračovatel. Poměry se zřejmě podařilo urovnat, neboť rok 1899 hodnotí jednatelská zpráva, přednesená na valné hromadě 19. ledna 1890, jako nejúspěšnější v celé historii sboru.

Významnou událostí roku 1889 bylo pro spolek i zakoupení harmonia. Pro tento účel bylo použito 50 zl., které spolku věnoval kníže Metternich, na doplnění potřebné částky uspořádána sbírka mezi členy. Šestého března bylo nové harmonium poprvé použito při zkoušce sboru.

Od počátků se na vystoupeních sboru objevovaly i dámy a k 1. lednu 1882 bylo

⁷² FIALA, J. Hlahol (plzeňský)Tisk. In: [Http://www.ceskyhudebnislovník.cz](http://www.ceskyhudebnislovník.cz) [online]. 2008, 9.6.2008 [cit. 2013-04-16]. Dostupné z: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&action=record_detail&id=2959

⁷³ SOKA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Zpěvácký spolek Střela v Plasích, Protokoly z valných hromad a schůzí výboru, (1874-1912), inv.č. 13, protokol ze schůze výboru dne 10.1. 1888.

prvních deset řádně zapsáno mezi členy spolku. 5. srpna toho roku vystoupil sbor poprvé na veřejnosti jako smíšený při divadelním představení, které pořádali plzeňští studující ve prospěch Ústřední matice školské. V nových stanovách spolku, zpracovaných a schválených v průběhu roku 1895, je však již ona „diskriminující“ formulace upravena tak, že za slovo mužského je vloženo „a smíšeného zpěvu slovanského a ušlechtilých zábav vůbec“. Nebyla to ovšem změna jediná. Působnost spolku byla rozšířena o pořádání divadelních představení a dále přednášky vzdělávací, čtení časopisů a užitečných knih, zrušena byla kategorie zakládajících členů. Výbor byl rozšířen ze 7 na 9 členů a hlasovací právo rozšířeno z členů činných na všechny členy spolku s výjimkou volby ředitele sboru, která i nadále byla výsadou členů činných. V listopadu r. 1898 se sbormistr a jednatel spolku zúčastnili shromáždění delegátů pěveckých sborů, které se sešlo v Plzni z iniciativy tamního „Hlaholu“ a kde byla ustavena Plzeňská župa pěvecká „Pallova“, do níž plaský spolek zanedlouho přistoupil.⁷⁴

Následujícího roku zpěvácký spolek „Střela“ oslavil pětadvacáté výročí svého založení. Vlastní oslavy se konaly 16. července. Zahájeny byly slavnostní bohoslužbou, při které byla přednesena Foersterova „Missa de Beata“ pro smíšený sbor s průvodem varhan. Následovalo jubilejní valné shromáždění ve spolkové místnosti a poté společný oběd v knížecím hostinci. Odpoledne se pak konal zahradní koncert a oslava byla ukončena večerním plesem. Na oslavách účinkovala hudba plzeňského Sokola a zúčastnilo se mnoho hostů – mimo jiné zástupci zpěváckého spolku „Hlahol“ z Plzně, Pěvecké župy plzeňské – Pallovy a zpěváckého spolku „Václav“ z Čisté.⁷⁵

Podle projevů, přednesených na jubilejní slavnosti, by se zdálo, že Střela byla v té době na vrcholu své činnosti. Ale opak byl pravdou. Členové sice dokázali zorganizovat jednorázovou okázalou oslavu, v práci spolku se však – pravděpodobně již delší dobu – dostavoval útlum, který byl ovšem po rušném roce 1899 zvláště patrný. Po přelomu století se začínají objevovat první náznaky postupného omezování spolkové činnosti. Nepomáhá ani snaha sbormistra Poláka, který nabádá členy, aby působili na mladé, kteří by se chtěli cvičit ve zpěvu, aby spolek znovu vzkvétal.⁷⁶ V roce 1902 spolek kupuje za 560 korun

⁷⁴ IV. *pěvecká župa plzeňská - Pallova : 1898-1948*. Plzeň: Pěvecká župa Plzeňská, 1948.

⁷⁵ *140. výročí založení pěveckého souboru Václav*. Čistá: OU Čistá, 2004.

⁷⁶ SOKA Plasy, fond fond Zpěvácký spolek Střela v Plasích, Protokoly z valných hromad a schůzí výboru, (1874-1912), inv.č. 13, jednatelská zpráva z valné hromady ze dne 13. 1.1901, kart. 1.

piano, k žádoucímu oživení to však nijak nepřispívá.

Od roku 1905 se spolek pro nedostatek členů omezil pouze na vystupování v kostele při církevních slavnostech. Dále také účinkoval při pohřbech a svatbách. Když byl v září roku 1907 Josef Polák jmenován řídícím učitelem v Žebnici, kam se odstěhoval, spolek se již nepodařilo konsolidovat. Do funkce sbormistra byl zvolen učitel Antonín Skalický, který však záhy onemocněl a tuto práci již vykonávat nemohl. Na počátku roku požádali představitelé spolku Josefa Poláka o pomoc při nacvičení některých sborů.

V únoru 1911 byl na valné hromadě sbormistrem zvolen Bohumil Píhrt, který funkci, po velkém zdráhání a teprve po ujištění ostatních členů spolku o ochotné pomoci, přijal. Značně prořídlé řady sboru se však nepodařilo zaplnit.⁷⁷ Na valné hromadě 5. února následujícího roku bylo sice uloženo předsedovi spolku, aby vyzval místní mladíky k přistoupení za činné členy, tento zápis je ovšem zároveň bohužel také posledním dokumentem o pravidelné činnosti spolku.

Zpěvácký spolek Střela i nadále formálně existoval, i když spolková činnost ustala a jeho bývalou slávu připomínala pouze občasná příležitostná vystoupení zbytku sboru, zřejmě jen v kostele. V pamětní knize nalézáme ještě záznam o účasti sboru na slavnostní mši svaté 3. listopadu 1918 u příležitosti prohlášení nového státu⁷⁸ a o účinkování sboru při mši svaté na svátek Tří králů v r. 1919. Existence spolku se v této době už pomalu blížila ke konci. Z protokolu zde dne 4. února toho roku, kdy se sešlo zbývajících 14 členů při poslední valné hromadě, aby projednali, zda-li má jejich další spolková činnost význam. Poté vyjádřili souhlas s předáním veškerého majetku včetně harmonia, piana, hudebnin a knih zpěváckému spolku tělocvičné jednoty „Sokol“, jíž byli ostatně všichni členy a která byla prakticky jediným místním spolkem, jehož činnost neustala ani v těžkých letech válečných.⁷⁹

⁷⁷ SOKA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Zpěvácký spolek Střela v Plasích, Kniha oběžníků (1911-1912), inv.č. 12, oznámení sbormistra o spolkových cvičeních činných členům z roku 1911.

⁷⁸ SOKA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Zpěvácký spolek Střela v Plasích, Pamětní kniha (1897-1919), inv.č. 4, mše, konaná při příležitosti vzniku ČSR dne 3.11. 1918.

⁷⁹ SOKA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, Fond Zpěvácký spolek „Střela“ v Plasích, Kniha zápisů ze schůzí výboru a valných hromad (1906-1919), inv.č. 6, prohlášení ze dne 4.2. 1919.

6. Národní jednota pošumavská

6.1. Založení spolku Národní jednota pošumavská

Národní jednota pošumavská byla spolkem na ochranu českých menšin v jižní polovině Čech (obdobně v severních Čechách Národní jednota severočeská). Snaha o založení spolku se projevila již od 80. let. Hlavní příčinou založení se stalo nedlouho před tím vznik Deutscher Böhmerwaldbund. Prvním krokem spolku se stalo zvolení přípravného výboru, který se sešel 25. března 1884 v pražské Měšťanské besedě. Schůzky se účastnili zástupci Čechů z Pošumaví. V vedení přípravného výboru stáli profesori Dr. Antonín Decker, Dr. František Houdek a František Nekuť. Tento přípravný výbor zahájil činnost, který vedl ke zvolení Ústředního výboru skládající se ze starosty Františka Houdka, náměstka Josefa Kandy, jednatelů Dr. Antonína Deskera, prof. Aloise Studničky a pokladníka Aloise Filcíka.⁸⁰

Svoji činnost zaměřila v krajích budějovický, písecký, plzeňský a táborský, který se skládali z 18 politických okresů. První stanovy spolku jsou z roku 1884, které vymezily smysl existence spolku. Hlavní účel byl: „*přispívati k národnímu, kulturnímu a hmotnému zvelebení království českého vůbec a k povznesení a zvelebení rolnictví, řemesel, průmyslu a obchodu zvláště, především v krajích západních, jižních a jihovýchodních.*“⁸¹ Stanovy dále zdůrazňovaly, že „*Národní jednota pošumavská obrala si za účel uhájiti ohrožení národní a hmotné zájmy českého jihu a západu a působiti k národnímu i hmotnému povznesení těchto krajin.*“⁸² Program jednoty zahrnoval nejen politickou podporu Čechů v oblastech s převahou německého obyvatelstva, ale i pomoc při řešení jejich problémů hospodářských, kulturních a sociálních.

Nejvyšším orgánem Národní jednoty pošumavské se stala valná hromada, která se scházela jednou ročně a svolaná většinou byla do Prahy. Dle stanov z roku 1933 byly zastupování místní odbory do 15 členů jedním delegátem, početnější pak více zástupci.

⁸⁰ ŘEHÁČEK, K. *Češi a Němci na jihozápadě Čech 1880-1938*. Plzeň: Dimenze, 2002, s. 36.

⁸¹ SOA Třeboň, NJP Praha, kart 1, inv. č. 14141, stanovy NJP připuštěny výnosem c.k. Ministerstva vnitra ze dne 10.5. 1884, č.j. 7221.

⁸² SOA Třeboň, NJP Praha, kart. 1, inv. 14L41, stanovy NJP, § 2.

Hlavní činností valné hromady bylo: měnit stanovy NJP, volit členy ústředních výborů a přihlížitelů účtů, rozhodování o návrzích Ústředních výborů, posuzování zpráv Ústředního výboru, rozhodování v arbitrážních řízení o stížnostech a vnitřních sporech.⁸³

Ústřední výbor Národní jednoty pošumavské se sídlem v Praze byl volen valnou hromadou. Z počátku se jednalo o 18 členný výbor, který měl tříletý mandát. Od roku 1897 byl počet rozšířen na 30 členů a 6 náhradníků. Výbor se scházel dvakrát za měsíc na pravidelné schůze. V období mezi setkáními řídilo NJP předsednictvo skládající se ze starosty, dvou místostarostů, jednatelů, pokladního, účetního a předsedou stálých komisí. Ústřední výbor volil každoročně čtyři stále komise (finanční, organizační, osvětovou a technickou), které měli funkci poradních orgánů.⁸⁴

6.2. Činnost spolku

Od počátku existence spolku se začaly vytvářet samostatné kanceláře. První kanceláře se nacházeli v místnostech Průmyslové jednoty. Ale již v roce 1886 byly zřízeny samostatné kanceláře na Václavském náměstí, odkud byly v roce 1897 přesunuty do Vodičkovy ulice. Dále se zřídily regionální sekretariáty v: České Budějovice, Plzeň⁸⁵, Prachatice, Český Krumlov, Jindřichův Hradec a Jihlava.

Svoji činnost chtěla organizace představit ve vlastním časopisu, který by zajistil informovanost i v regionálních pobočkách. První časopis se začal vydávat již v roce 1888 jako „Věstník NJP“. Hlavním redaktorem se stal Václav Černý, v tiráži byl však uveden František Hala. Celkem vyšlo šest čísel a poté bylo vydávání pozastaveno v finančních důvodech. Dalším pokusem se stala pravidelná rubrika „Věstník NJP“ v časopisu „Česká stráž“. Tyto články vycházely v letech 1890 – 1894. Většina z toho se věnovala českým zájmům v národně ohrožených krajinách království Českého. I tato spolupráce nebyla bez problémů a v roce 1894 došlo k přerušování. Důvodem byly hlavně spory, které se vedly

⁸³ SOA Třeboň, NJP Praha, kart. 1, inv. 14L41, stanovy NJP, § 14.

⁸⁴ Tamtéž, § 1.

⁸⁵ Jubilejní sborník Jednatelského odboru Národní jednoty pošumavské v Plzni : 1884-1934, Plzeň : Jednatelský odbor Národní jednoty pošumavské, 1934

ohledně koncepce zpravodajství o činnosti a aktivitách NJP.⁸⁶

Členové spolku se nevzdávali a ještě dvakrát se pokusili o vydávání časopisu. Poprvé to bylo v roce 1897, kdy se tato aktivita setkala s nezájmem čtenářů. Podruhé spolupracovali s Národní jednotou severočeskou, kdy v roce 1901 založili tiskařské a vydavatelské družstvo Vyšehrad. I tento další pokus skončil po roce trvání.⁸⁷

I přes všechny předchozí neúspěchy byl v roce 1903 zahájen výtisk vlastního periodika Pošumaví z počátku vydávaného jako měsíčník, od roku 1908 už jako čtrnáctideník. Tento časopis skočil až v roce 1939, kdy byl úředně zakázán. V čele jeho redakcí stál Antonín Hubka, Jan Herejt, František Titěra a Karel Vondráček.⁸⁸

Národní jednota pošumavská naplňovala své hlavní cíle od počátku své existence. Působila hned v několika směrech, ať už v oblasti školství, hospodářství, průmyslu či živnostenstva.

Na poli školském působila jednota tam, kde nestačí Ústřední matice školská. Jednak stavěla a udržovala budovy českých menšinových škol, pomáhala jim získat školní potřeby a pomůcky. Její činnost byla zaměřena také jako poradní orgán, kdy opatřoval rady, jednala v úředních záležitostech, pomáhala zakládat školy měšťanské, střední školy odborné jako průmyslové, řemeslnické či hospodářské. Pro další podporu vzdělání zřizovali knihovny a čítárny, pořádali přednášky nebo tábory lidu.⁸⁹

V oboru hospodářské práce zprostředkovávala jednota styk rolnictva se zemědělskou radou, sdružovala je, sjednávali jim pojištění a pomáhala jim získat úvěry. Jednota opatřovala nové hospodářské stroje, pořádala přednášky, kurzy. Dále vedla přesné evidence majetků Čechů, tak Němců a jejich vzájemný pohyb. Pro podporu průmyslu působila jednota na jednotlivce, sháněli jim nové odborné informace z toho důvodu, aby zřizovali nové průmyslové závody.⁹⁰

⁸⁶ŘEHÁČEK, K. *Češi a Němci na jihozápadě Čech 1880-1938*. Plzeň: Dimenze, 2002, s. 48.

⁸⁷Tamtéž, s. 48.

⁸⁸Tamtéž, s. 49.

⁸⁹Tamtéž, s. 50.

⁹⁰TITĚRA, F. *Význam a působení NJP*, Praha: Menšinová knihovna NJP, 1909, řada 1., číslo 7, s. 3.

Velkou oporou se jednota stala pro živnostníky. Organizace se ujímala dělníků, kteří byli propuštěni pro svoji národnost, které je pobízí k svépomoci a soběstačnosti. Podporuje dále rozvoj drobného průmyslu, shání místa odbytu. Zřizuje výrobní a nákupní družstva a stará se o železniční a poštovní dopravu.⁹¹

Z jejich dalších činností byly stavby či koupě budov pro tzv. Národní domy, které se stávaly středisky kulturního života českých menšin. Dalšími úkoly bylo zvyšovat či stabilizovat počet Čechů, v obcích převážně německých se snažila poskytováním peněžitých podpor a půjček na stavbu rodinných domků a pomoci při získávání bytů nebo zaměstnání. Jednota se také angažovala ve věcech veřejných sporů a to hlavně mezi národnostními menšinami. Vedla také vlastní sčítání lidu, ve kterém sledovala pohyb lidí v jednotlivých místech, jejich rychlost poněmčování nebo naopak, nárůst české menšiny v oblastech dosud výhradně německých. S tím souvisí i další činnosti, které napomáhají vzbudit národní uvědomění, jako je budování českého rázu obcí i občanstva.

6.3. Místní odbor Národní jednoty pošumavské pro Plasy a okolí

Po založení jednoty se pomalu dostávají její odbory nejprve do velkých měst, postupně pak i do menších.⁹² V archivu NJP místního odboru v Plasích najdeme první záznam ze schůze 10. června 1888.⁹³ Předsedou spolku byl Jan Rittich a jak z protokolů vyplývá, jednotu měla v té době již 61 členů, kteří se scházeli jednou měsíčně v knížecím hostinci v Plasích. Při těchto setkáních byli členové seznámeni s výsledky celkové práce NJP, zprávy z valné hromady a dalších odborů. Samotnému založení předcházela korespondence mezi Janem Ditrichem a Františkem Hlaváčkem z Matice školské z předcházejícího roku.⁹⁴

⁹¹ TITĚRA, F. Význam a působení NJP, Praha: Menšinová knihovna NJP, 1909, řada 1., číslo 7, s. 4.

⁹² Národní jednota pošumavská v Plzni, in: Dějepis XVIII. Sborník katedry historie PeF ZČU, ed. Jan Kumpera, Plzeň 2000, s. 73–83.

⁹³ SOKA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Národní jednoty pošumavské, Protokoly ze schůzí a valných hromad (1888 – 1896) inv.č. 4, Záznam ze schůze dne 10. června 1888.

⁹⁴ SOKA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Národní jednoty pošumavské, Protokoly ze schůzí a valných hromad (1887 – 1913) inv.č. 5, Korespondence.

V prvních letech se omezila činnosti na pořádání přednášek různého zaměření, pořádání divadelních a hudebních představení. V záznamech nalezneme zprávu o pořádání přednášky 24. dubna 1889 Rudolfa Trejbala „O pěstování ovocného stromoví a ovocnářství vůbec“. Tyto jednotlivé akce se odehráli většinou spojené s valnou hromadou nebo schůzí výboru.⁹⁵

Jednota spolupracovala i s dalšími spolky v Plasích, se kterými společně pořádali slavnosti, koncerty nebo divadelní představení. Národní slavnost pořádána NJP dne 10. června 1889 byla doprovázena vystoupením Zpěváckého spolku Střela. Na podporu národního cítění se uskutečnila řada slavností na počest památky velkých osobností českých dějin. Jednu takovou pořádali sdružené spolky v Plasích v knížecí zahradě dne 19. června 1898 slavnost na památku stoletých narozenin věhlasného učenice, dějepisce a „otce národa“ Františka Palackého.⁹⁶

V dalších letech se akce spolku více specializovali a splňovali hlavní cíle spolku. V roce 1896 přebírala jednota na doporučení zástupce Ústředního výboru NJP Antonína Hubky do péče město Manětín. V té době ve městě ubývalo Čechů a uprázdněné místo si zabírali Němci. Hned po nastoupení péče o Manětín byl vyslán delegát k vyšetření poměrů a byla tam svolána řada schůze, která měla povzbudit národní cítění. K podpoře této činnosti založil organizátor národní práce na Manětínsku MUDr. Leopold Batěk, lékař v Plasích, jednatelskou skupinu odboru NJP v Manětíně, Plasích a Kralovicích.⁹⁷

O rok později se jednota věnuje pomoc obci Přehořov u Žihle, kde v té době byla otevřena nová matiční škola. Česká škola na rozdíl od té německé byla umístěna v nevyhovujících pronajmutých prostorách. Jednota pomohla opatřit nové školní potřeby a pomůcky a vystrojila bohatý vánoční stromek, který do té doby zde nikdy nebyl. O záslužné práci jednoty vychází i novinový článek v plzeňských listech.⁹⁸ Další úspěchy

⁹⁵ SOKA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Národní jednoty pošumavské, Protokoly ze schůzí a valných hromad (1888 – 1896), inv.č. 4, Pozvánka na přednášku R. Trajbala.

⁹⁶ Společenský život v Plasích před 100 lety. Kronika regionu: Kralovicko, Manětínsko, Plasko. 2002/3, č. 10.

⁹⁷ SOKA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Národní jednoty pošumavské, Protokoly ze schůzí a valných hromad (1888 – 1913), inv.č. 5, Návrh předseda L. Baťka ze dne 31.5. 1896.

⁹⁸ Tamtéž, Novinový článek z roku 1896.

se slaví v Manětíně, kde byli zvoleni v obecních volbách vesměs čeští kandidáti.

Poté co se záchranná činnost v Manětíně a Přebořově zdá jako úspěšná. Aktivita členů byla rozšířena na obec Hlubokou u Přebořova, kde si byli jisti zhroucením německé nadvlády. Podpora škol a mládeže se stávala ve vyvažování polévek v zimě, vánočními nadílkami, výpravy dětí do Prahy, opatrování míst učňům, podpory studijní, nadílka, zásilky novin a kalendářů, zakládání a rozmnožování knihoven žákovských a lidových. Mezi další úspěchy patřilo každé vítězství českých kandidátů v obecních volbách.⁹⁹

V dalších letech se hlavní činností spolku stávaly potřeby českých škol, kdy dochází k vybavování školními pomůckami, knihami nebo samotnou stavbou školních budov. Tomu bylo tak v roce 1904 v Potvorově a v roce 1907 v Manětíně. Velká podpora se dostávala i veřejnému a politickému životu v obcích. V té době se ve většině obcí dostává do vedení český lid a tzv. německý živel byl smeten navždy.¹⁰⁰

Vedený archiv pro Národní jednotu pošumavskou pro Plasy a okolí je po roce 1900 veden velice skromně a poslední záznamy jsou zde z roku 1913.¹⁰¹ Následující válečná léta ukončují činnost. K obnově dochází po roce 1918, ale zprávy z Plas již chybí. Můžeme ale nalézt informace o vedení Národní jednoty pošumavské na Manětínsku a Kralovicku, pod kterou Plasy spadaly.

Význam samotného spolku spočívala hlavně v povzbuzování národní činnosti a rozvoji školství v kraji. Od počátku se organizace zajímá o oblasti, ve které převládá německé obyvatelstvo a všemi způsoby se snaží bojovat proti germanizaci. Velká část byla hlavně věnovaná dětem, kterým se opatrovali školní pomůcky, pořádali výlety¹⁰² a různá představení a přednášky povzbuzující národnostní cítění.

⁹⁹ Národní jednoty pošumavské na Kralovicku a Manětínsku, *Kronika regionu: Kralovicko, Manětínsko, Plasko*. 2002/3, s. 10.

¹⁰⁰ Národní jednoty pošumavské na Kralovicku a Manětínsku, *Kronika regionu: Kralovicko, Manětínsko, Plasko*. 2002/3, s. 12.

¹⁰¹ SOKA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Národní jednoty pošumavské, Protokoly ze schůzí a valných hromad (1888 – 1913), inv.č. 5, Korespondence.

¹⁰² Tamtéž, Oznámení o výletě na jubilejní výstavu v Praze roku 1895.

7. Sbor dobrovolných hasičů

Z obětavé lásky k bližnímu byly od druhé poloviny 19. století zakládány Sbory dobrovolných hasičů v jednotlivých obcích soudního okresu Kralovice a Manětín.¹⁰³

7.1. Založení sboru dobrovolných hasičů

Sbor dobrovolných hasičů byl v Plasích zřízen dne 15. března 1882 v usnesení obecního zastupitelstva. Za tímto účelem byli zvoleni komité z pp. Františka Naxery, správce hospodářství, Václava Melchara, představeného, J. Höfera, inženýra. Toto zvolené komité vyzvalo obyvatele obce k první schůzi, ve které mělo být ustanoveno, kolik členů přistoupí ke sboru. Při první schůzi se přihlásilo na 40 členů, bylo zvoleno prozatímní družstvo skládající se z pp. Františka Naxery jako předsedy, Josefa Holečka, inženýra, Josefa Holubáře, lesního příručího, Václava Melchara, starosty obce, Josefa Rambouska, obuvníka, Hynka Vavříka, obchodníka. Toto komité vypracovalo stanovy a po jejich schválení dne 14. října 1883 se konala první valná hromada za přítomnosti 66 členů. V této valné hromadě byl zvolen správní výbor, skládající se z následujících členů: Václava Melchara, předsedy, Františka Naxery, velitele, Josefa Holubáře, podvelitel, Josefa Rambouska, nadlezce, Hynka Vavříka, Antonína Bernáška, Josefa Velkoborského, Jana Holuba, Josefa Kypty.¹⁰⁴

Prozatímní komité řešilo v počátcích peněžní zajištění sboru, kdy se obraceli na soukromníky, okolní obce, zastupitelstva a zvláště na pojišťující společnosti. Jednou z největších podpor sbor získal od J.J. Metternicha Richarda z Winneburgu částkou 200 zl., dále od obce Plasy též 200 zl., od Rakouské pojišťovací společnosti Fenix 25 zl. a Chebská Sv. Florián 10zl.

¹⁰³ SKLENÁŘ, J. *Život v uplynulých letech (staletích), na Kralovicku, Plasku a Manětínsku*. J. Sklenář, Čistá, 2008.

¹⁰⁴ SOKA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, Sbor dobrovolných hasičů, Pamětní kniha hasičského sboru v Plasích (1882-1965), inv.č. 5, Zpráva k 80. výročí založení, s. 1.

7.2. Činnost spolku

K prvnímu představení sboru došlo již 17. srpna na veřejném cvičení, při němž předvedli zásah u hodinové věže a knížecí hájovny. Po tomto cvičení byl uspořádán banket, při kterém bylo proneseno mnoho přípitků.¹⁰⁵ Ještě v téže roce se výbor rozhodl nakoupit vybavení sboru s kasy spolku. Narozdíl od dřívějšího rozhodnutí, že každý člen se měl na své náklady vyzbrojit. Samotné vybavení jako dvě stříkačky, značný počet košů a hadic, ochranná plachta a jiné získali od ředitelství panského sboru.

Nový hasičský sbor se stal pochopitelně i složkou společenského života v Plasích. Podle tehdejších zvyklostí se zúčastňoval oslav Božího těla, jmenin a narozenin nejvyšších hlav habsburského rodu i slavností a svátků knížecí rodiny.

Již první roky však dokazovaly, že práce ustaveného sboru je velmi prospěšná. Dne 25. dubna 1887 přispěl k záchraně Lomanského dvora při požáru stohů a v prosinci o rok později se zúčastnil hašení požáru v plaském zámku.

Na valné hromadě roku 1893 podal předseda sboru Holeček návrh, aby sbor vystoupil z plzeňské hasičské župy a přistoupil do jiné, popřípadě zřídil župu vlastní. Vzhledem k tomu, že v blízkém okolí vyrostla v těchto letech řada hasičských sborů na vesnicích, bylo usneseno na výborové schůzi dne 17. prosince 1893 zřídit plaskou župu hasičskou.

Za tímto účelem byla svolána do Plas společná schůze okolních sborů, která se uskutečnila dne 22. prosince 1893 v hostinci „Na Knížecí“. Týkalo se to sborů: Plasy, Dolní Bělá, Žebnice, Horní Hradiště, Obora. Na schůzi bylo jednomyslně přijato, aby byla zřízena vlastní župa a dále byl pro tento účel zplnomocněn starosta sboru plaského, knížecí lesmistr a ředitel panství p. Holeček, aby provedl přípravy k tomuto kroku a vypracoval stanovy, které by předložil c. k. Místodržitelství ke schválení. Na základě schválených stanov byla svolána ustavující schůze Plaské župní hasičské jednoty na den 23. prosince 1894 do knížecího hostince.¹⁰⁶

Na schůzi bylo zvoleno první předsednictvo skládající se z: předseda p. Václav

¹⁰⁵ SOUTNER, O. a kol. *100 let požární ochrany v Plasích 1882-1982*, 1. vyd. Mariánská Týnice: Nadační fond, 1982

¹⁰⁶ Založení hasičské župy plaské, *Kronika regionu: Kralovicko, Manětínsko, Plasko*. 2002/3, č. 5.

Melchar, místopředseda p. Josef Holeček, pokladník Emil Nachtigal, smírčí soudce p. Petr Novotný, delegát do valné hromady Zemské ústřední hasičské jednoty pro království české p. Josef Holeček, župní dozorce p. František Naxera. První veřejné vystoupení se konalo ve dnech 11. a 12. srpna 1895 při sjezdu československého hasičstva v Praze. Na první veřejné cvičení si museli počkat do 1. září 1895 v Plasech.¹⁰⁷

Velkou událostí, nejen pro sbor, ale i pro veškeré obyvatelstvo, byl požár konventu v srpnu roku 1894. Požár vznikl od požehování sudů v plaském pivovaře, kdy se oheň vznesl tak daleko a vysoko, že dosáhl u konventské zdi přistavěnou tesařskou ohradu. Oheň v několika minutách zasáhl budovu konventu a šířil se podél vnější zdi k prvnímu poschodí, kde bylo farní obydlí, až do druhého poschodí. Postupně bylo zasaženo celé druhé patro konventu, kaple sv. Benedikta a ohroženo také bylo divadlo umístěné v bývalé kapli sv. Bernarda. Hasiči se sjížděli ze všech stran. K záchraně byly povolány hasičské sbory z okolí, včetně civilního obyvatelstva a přijela také setnina vojska od 35. pluku z Plzně, která tu byla za účelem udržení pořádku. Skoro celý týden trvalo, než všemocný požár začal pohasínat. Škoda ve výši 150 000 zlatých byla kryta požárním pojištěním. V měsíci červnu a červenci roku 1895 se již obyvatelé konventu nastěhovali do svých upravených bytů a konvent opět vévodil plaskému údolí.¹⁰⁸

Roku 1895 zemřel podporovatel sboru kníže Richard Metternich z Winneburgu. Sbor se zúčastnil korporativně pohřbu a jeho členové stáli čestnou stráž u katafalku ve farním kostele.¹⁰⁹ V dalších letech byly zvláštní poměry, spojené se stálými převraty a režimem hraběte Šternberka, administrativního správce panství. Nebyly zřejmě příznivé ani rozvoji hasičského sboru. Činnost ochabuje, v roce 1901 odchází do výslužby ředitel panství Josef Holeček, který byl starostou sboru 15 let. Zároveň odešel na odpočinek i velitel sboru František Naxera, vrchní správce.¹¹⁰

¹⁰⁷ SOkA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, Sbor dobrovolných hasičů, Pamětní kniha hasičského sboru v Plasích (1882-1965), inv.č. 5, Zpráva k 80. výročí založení, s. 3.

¹⁰⁸ SOUTNER, O. a kol. *100 let požární ochrany v Plasích 1882-1982*, 1. vyd. Mariánská Týnice: Nadační fond, 1982.

¹⁰⁹ Společenský život v Plasích před 100 lety. *Kronika regionu: Kralovicko, Manětínsko, Plasko*. 2002/3, č. 3.

¹¹⁰ SOUTNER, O. a kol. *100 let požární ochrany v Plasích 1882-1982*, 1. vyd. Mariánská Týnice: Nadační fond, 1982.

V roce 1903 si sbor vypůjčil u místní spořitelny obnos na zaplacení posunovacího žebříku a zároveň byly zakoupeny další potřeby jako 16 nových parádních čamar a 50 metrů hadic bez šroubení.

V roce 1905 se pokusil učitel Antonín Plechatý zřídit při sboru kapelu, ale to se vzdor jeho obětavé snaze nepodařilo. Opět nastaly roky se slabou činností: v roce 1906 se nekonala žádná praktická cvičení, sbor se zúčastnil hašení jednoho požáru v kaznějovském továrně, o rok později zasahovali v sušárně plaského truhláře Františka Wohla. Ačkoliv sbor měl 40 členů činných a 40 přispívajících, činnost byla stále slabší. Situace došla až tak daleko, že v roce 1909 sbor neměl velitele ani podvelitele. Nečinnost sboru trvala do dubna roku 1910, kdy byla pod tlakem nespokojeného členstva svolána valná hromada na 24. dubna do Frankova hostince. Nic se během jednání nevyřešilo a navíc další dlouhodobí členové se vzdali svých funkcí. A muselo se přistoupit ke svolání mimořádné valné schůze.

Jak se ukázalo, najít vhodné řešení, které by vyvedlo sbor z krize, bylo velmi obtížné. Na schůzi se zvolilo nové předsednictvo, v jehož čele stál starosta Josef Rambousek, velitelem se stal hospodářský adjutant Rudolf Osvald a podvelitelem bednář Martin Včala, funkci pokladníka převzal šafář Jan Petřík a funkci zbrojmistra obchodník Matěj Knedlhans. Ale pro nedostatek kandidátů už nebyl zvolen jednatel a tuto funkci prozatím převzal velitel. Dále zde bylo usneseno, že se uspořádá jubilejní slavnost 25letého trvání, která by mohla povzbudit budoucí aktivitu spolku.¹¹¹

Prvním výsledkem práce bylo zakoupení nové parní dvoucyldrové stříkačky od hasičského sboru města Prahy. Peníze na koupi získali půjčkou od městské spořitelny v Kralovicích. Její první zkouška se odehrála 18. prosince 1910, která dopadla nad očekávání. Obnovená činnost se odrazila i v tom, že se sboru dostává větší podpory. Sboru se dostalo velké finanční podpoře jak od plaské obce, ale i okolních. Obecní zastupitelstvo v Plasích se dokonce usneslo, že tato podpora bude pravidelná až do splacení dluhu za parní stříkačku.¹¹² V pamětní knize se můžeme dočíst o několika zásazích, které sbor provedl. V dalších letech první světové války nebyla činnost nijak valná. Řada členů byla odvedena, a proto byl proveden nábor 16 a 17letých mladých lidí do sboru.

¹¹¹ SOkA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, Sbor dobrovolných hasičů, Pamětní kniha hasičského sboru v Plasích (1882-1965), inv.č. 5, Zpráva k 80. výročí založení, s. 5.

¹¹² Tamtéž, s. 5.

Po skončení války sbor obnovil činnost a vyzýval k přistoupení za přispívající členy. Nová etapa začínala zvolením nového velitele Josefa Sládka, který v této funkci vytrval po dobu 29 let. V té době se obnovily slavnosti založení sboru. V pamětní knize můžeme dále najít informace o vystupování ženského sboru, poprvé v roce 1923. V roce 1925 přistupují všichni členové k místní pobočce Čs. Červeného kříže.¹¹³ Významným datem se stává rok 1929, kdy na valné hromadě promluvil zástupce pražské firmy Smékal o nových motorových stříkačkách. Nadšení sboru pro tento technologický pokrok byl velký, ale všichni si uvědomovali, že pořizovací cena 90 000Kčs je příliš vysoká. Proto byla zvolena komise, která by celou záležitost řídila a projednala na příslušných místech. Díky svému působení, komise získala na koupi 40 000Kčs, a proto se rozhodla stříkačku zakoupit, i když se tím sbor pro další léta zadlužil částkou 51 500Kčs. Nový stroj byl sboru předán na oslavách 50. výročí založení konané dne 17. července 1932.¹¹⁴

V posledních letech před vypuknutím druhé světové války, se projevovala činnost sboru i na poli kulturním. Každý rok se konal hasičský ples, který byl hojně navštěvován, ale také koncerty v přírodě či divadelní představení. O roku 1939 činnosti spolku ochabuje, později majetek přechází do rukou obce Plasy. Až do konce války spočívala práce sboru, podřízená válečným potřebám, jen na několika jednotlivcích.¹¹⁵

Po skončení války se činnosti sboru obnovila, a to, i přestože řada původních členů již v Plasích nežije. Na valné hromadě se schází pouze 10 členů. Docházelo k řadě změn ze strany výzbroje a výstroje členů, ve výcviku i v náboru nových členů. Velkou posilou se stála skupina mladých z ochotnického spolku, kteří přistoupili do sboru v roce 1948. Již v roce 1950 se tento sbor řadil k nejlepším v plaském okrese.

¹¹³TAMTÉŽ, inv.č. 5, Zpráva k 80. výročí založení, s. 6.

¹¹⁴ Viz. obrazová příloha č. V. a VI.

¹¹⁵ SOUTNER, O. a kol. *100 let požární ochrany v Plasích 1882-1982*, 1. vyd. Mariánská Týnice: Nadační fond, 1982.

Sbor dobrovolných hasičů v Plasích založený roku 1882 funguje s malými přestávkami do dnešních dnů.¹¹⁶ Jako jediný dokázal přestát obě světové války, dobu komunismu, ale i po revoluční léta. Právě v období porevoluční dochází k velkému poklesu aktivity, protože znovu nabitá svoboda nabízí mnohem více možností trávení volného času a pro mladé lidi mnohem přitažlivější. V novém století můžeme ale sledovat opačný vývoj. Tradice dobrovolných hasičů se stává opět atraktivním a činnost těchto spolků stoupá. Nejen v Plasích, ale po celé republice se obnovují sbory i v malých vesnicích, zakládají se ženské sbory a obliba soutěží stoupá.¹¹⁷ Soutěže mezi jednotlivými soubory probíhají od malých okrskových až po velké na celostátní úrovni. Nemůžeme ale ani opomenout jejich původní význam a to hasičský. V řadě případů, to jsou právě dobrovolné sbory, které jsou první u požárů a pomáhají profesionálním hasičům při zásahu.

¹¹⁶Sbor dobrovolných hasičů. *Plasy* [online]. 2013 [cit. 2013-06-23]. Dostupné z: <http://www.plasy.cz/mesto/organizace-a-spolky/sbor-dobrovolnych-hasicu/>

¹¹⁷ 120 let Sboru dobrovolných hasičů Plzeň-Černice : 1890-2010. Plzeň : Apex-art, 2010, 24 s.

8. Závěr

Předkládaná bakalářská práce shrnuje fakta o vzniku, fungování a zániku plaských spolků a hodnotí jejich vývoj a přínos v souvislosti s dějinami města. Události v Plasech v době vzniku spolků odpovídají vývoji v celé monarchii. Došlo k politickému uvolnění a rozmachu spolkové činnosti.

Spolky začaly vznikat od 2. poloviny 19. století. Stejně tomu bylo i v Plasích. Spolková činnost byla pro tehdejší život velice důležitá a pro každé město měla svůj význam. Výrazně podněcovala vlastenectví a národní uvědomění, což je vidět i u každého spolku zpracovaného v této práci. Pěvecké spolky zpívaly skladby českých skladatelů, divadlo hrálo české hry. Mnoho oslav bylo pořádáno u příležitostí výročí narození či úmrtí významných českých osobností jako byl František Ladislav Čelakovský, František Palacký, Jana Amos Komenského a dalších.

Spolkovou činnost v Plasích můžeme rozdělit podle účelu, který představovali na společenské: **zpěvecký spolek Střela a občansko-řemeslnická beseda** a odborné či vzdělávací: **dobrovolný hasičský sbor a odbor Národní jednoty pošumavské**. Díky tomu stojí u vzniku stejní lidé, kteří se aktivně zapojovali do společenského života ve městě. Největší zásluhu na spolkovém životě měla místní inteligence, zejména učitelé. Mezi členy různých spolků se objevují tatáž jména, a to i ve výborech spolků. Nebylo výjimkou, že členové spolkových výborů byli zastoupeni i v obecním zastupitelstvu.

Spolky vznikaly vždy s velkým nasazením členů. Někdy toto nadšení vydrželo déle, jindy se ale už po pár letech začalo vytrácet a v dobových záznamech, zápisech ze schůzí a v jednatelských zprávách se ne zřídka objevují stížnosti na slabou návštěvnost schůzí, nepravidelnou návštěvnost zkoušek a cvičení nebo nezájem. Přesto věrní členové spolku dělali, co mohli, aby fungování spolku zachovali. Většinou to byla až 1. světová válka, která spolkový a kulturní vývoj přerušila a činnost spolků buď úplně zastavila, nebo výrazně omezila. Po skončení války sice většina spolků svou činnost obnovila, ne vždy však dosáhla takového významu jako před válkou. Pouze jediný z předkládané studie funguje do dnešních dnů a stále velmi úspěšně, a to dobrovolný hasičský sbor Plasy.

Summary

This Essay describes federal and cultural life of the town of Plasy, which lies then 25 km from Pilsen. From the 70. years of 19. century the rich federal life is developed. The clubs began to form in the second half of the 19th century. The thesis describes the establishment, history and activity of these clubs.

Famous is the dramatic activity of Plasy, like first club was established Citizen-craftsman meeting, immediately in following year rised Singing club "Střela". Into the first world war folowed even Board voluntary firemans, local department NJP, Physicla education unity Sokol and Worker physical education unity. Their successful advancement was interrupt by the first world war, because of her clubs interrupt their activity.

My work is divided into eleven chapters. At the beginning there is a chapter about federal live in the second half of 19. century. The next part describe the history of Plasy. The thesis contains attachment with pictures of several members. At the end of the publication there is a list of bibliography and other sources. There is no similar detailed work about the guild in Plasy and there are few references in literature, too.

9. Prameny a literatura

9.1. Prameny:

SOkA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Občansko-řemeslnická beseda, kart. 1, inv.č. 3, Zápisy ze schůzí (1904-1930), Protokol úvodní schůze spolku dne 20. října 1873

SOkA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Občansko-řemeslnická beseda, kart. 1, inv.č. 3, Zápisy ze schůzí (1904-1930), stanovy spolku.

SOkA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Občansko-řemeslnická beseda, kart. 1, inv.č. 3, Zápisy ze schůzí (1904-1930), stanovy spolku.

SOkA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Občansko-řemeslnická beseda, kart. 1, inv.č. 3, Zápisy ze schůzí (1904-1930), Protokol o odstoupení jednatele V. Hanzky ze dne 16.11.1875.

SOkA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Občansko-řemeslnická beseda, Zápisy ze schůzí (1904-1930), kart. 1, inv.č. 3, stanovy spolku.

SOkA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Občansko-řemeslnická beseda, Zápisy ze schůzí (1904-1930), kart. 1, inv.č. 3, Výroční zpráva jednatele z roku 1906,1912

SOkA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Občansko-řemeslnická beseda, Zápisy ze schůzí (1904-1930), kart. 1, inv.č. 3, Výroční zpráva ze dne 31. března 1918

SOkA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Občansko-řemeslnická beseda, Korespondence, kart. 1, inv.č. 4, Dopis od zemské správy 4. června 1923

SOkA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Občansko-řemeslnická beseda, Korespondence, kart. 1, inv.č. 4, Stanovy z 1. května 1923, s. 2.

SOkA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Občansko-řemeslnická beseda, Zápisy ze schůzí (1904-1930), kart. 1, inv.č. 3, Návrh do valné hromady ze dne 23.února 1930

SOkA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Zpěvácký spolek Střela v Plasích, Pamětní kniha (1874-1897), inv.č. 3, schůze týkající se založení spolku ze dne 20.4. 1874.

SOkA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Zpěvácký spolek Střela v Plasích, Stanovy

(1874), inv.č.1.

SOkA Plasy, fond fond Zpěvácký spolek Střela v Plasích, Pamětná kniha (1874-1897), inv.č.3, zpráva o pořádání zastavení dne 28.9. 1875, s.8.

SOkA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Zpěvácký spolek Střela v Plasích, Protokoly z valných hromad a schůzí výboru, (1874-1912), inv.č. 13, protokol ze schůze výboru dne 10.1. 1888.

SOkA Plasy, fond fond Zpěvácký spolek Střela v Plasích, Protokoly z valných hromad a schůzí výboru, (1874-1912), inv.č. 13, jednatelemská zpráva z valné hromady ze dne 13. 1.1901, kart. 1.

SOkA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Zpěvácký spolek Střela v Plasích, Kniha oběžníků (1911-1912), inv.č. 12, oznámení sbormistra o spolkových cvičeních činných členům z roku 1911.

SOkA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Zpěvácký spolek Střela v Plasích, Pamětní kniha (1897-1919), inv.č. 4, mše, konaná při příležitosti vzniku ČSR dne 3.11. 1918.

SOkA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, Fond Zpěvácký spolek „Střela“ v Plasích, Kniha zápisů ze schůzí výboru a valných hromad (1906-1919), inv.č. 6, prohlášení ze dne 4.2. 1919.

SOkA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Národní jednoty pošumavské, Protokoly ze schůzí a valných hromad (1888 – 1896) inv.č. 4, Záznam ze schůze dne 10. června 1888.

SOkA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Národní jednoty pošumavské, Protokoly ze schůzí a valných hromad (1887 – 1913) inv.č. 5, Korespondence.

SOkA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Národní jednoty pošumavské, Protokoly ze schůzí a valných hromad (1888 – 1896), inv.č. 4, Pozvánka na přednášku R. Trajbala.

SOkA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Národní jednoty pošumavské, Protokoly ze schůzí a valných hromad (188 – 1913), inv.č. 5, Návrh předseda L. Baťka ze dne 31.5. 1896.

SOkA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Národní jednoty pošumavské, Protokoly ze schůzí a valných hromad (1888 – 1913), inv.č. 5, Korespondence.

SOKA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, Sbor dobrovolných hasičů, Pamětní kniha hasičského sboru v Plasích (1882-1965), inv.č. 5, Zpráva k 80. výročí založení.

9.2. Literatura:

BAHENSKÁ M. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávací a ženské spolky v Praze v 19. století*. Gender sondy, Praha: Libri, 2005.

DRHOVSKÝ, K. *Plasy: Historie, architektura, příroda, společnost, osobnosti, tradice zajímavosti, informace*. Plzeň: Fraus, 2009.

EFMERTOVÁ, M. a N. SAVICKÝ. *České země 1848-1918: Od březnové revoluce do požáru Národního divadla*. Díl I, Praha: Libri, 2009.

EFMERTOVÁ, M. *České země v letech 1848-1918*. Praha: Libri, 1998.

HAVLÍK, J. *Plasy*. V Plasech u Plzně: Místní školní rada, 1934.

HODAŇ, B. *Sokolství a současnost*. Olomouc: Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, 2003.

HUBKA, P. a O. SOUTNER. *Plasy*. Plasy: Městský národní výbor, 1987.

HURT, M., P. HUBKA a O. SOUTNER. *Plasy*. Horní Bříza: Granát, 1994.

CHARVÁTOVÁ, K. *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142-1420*. 1. svazek, *Fundace 12. století*, Praha: Karolinum, 1998. 367 s.

Jubilejní sborník Jednatelského odboru Národní jednoty pošumavské v Plzni : 1884-1934, Plzeň : Jednatelský odbor Národní jednoty pošumavské, 1934.

JUNKOVÁ, E. *Spolkový život ve Stříbře (19. a 20. století)*. Plzeň, 2005. Diplomová práce. ZČU v Plzni, fakulta pedagogická.

KAHUDA, J. *Kancléř Metternich a Plasy: ve světle soudobých dokumentů*. Plasy: Město Plasy, 2009.

KAISEROVÁ, K. *Nacionalizace společnosti v Čechách 1848-1914*, Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2008. 490 s.

KOČKA, V. *Dějiny politického okresu kralovického*. Kralovice: Kralovický okres, 1930, s. 13-41.

KOPALOVÁ, D. *Zpěvácký spolek Střela v Plasích*. In: *Spolkový život v Čechách v 19. a na počátku 20. století*. Sborník k životnímu jubileu Jany Englové. Ústí nad Labem, Univerzita J. E. Purkyně 2005, s. 73-105.

KOŘALKA, J. *Češi v habsburské říši a v Evropě 1815–1914*. Praha: Argo, 1996.

LEDVINKA, V., ed. a PEŠEK, J. ed. *Od středověkých bratrstev k moderním spolkům: sborník referátů a materiálů ze 17. vědecké konference Archivu hlavního města Prahy, uspořádané... ve dnech 5. a 6. října 1999*, Praha: Scriptorium, 2000. 382 s.

Plasy – osm a půl století v plaské kotlině, I. díl, Plzeň 1996

Plasy – osm a půl století v plaské kotlině, II. díl, Plzeň 1996

Plasy – osm a půl století v plaské kotlině, III. díl, Plzeň 1996

PROCHÁZKOVÁ, Aneta. *Spolkový život severního Plzeňska na příkladu Plas a okolí (příspěvek k poznání západočeského venkova v posledních desetiletích habsburské monarchie)*. Plzeň, 2008. Diplomová práce. ZČU v Plzni, fakulta pedagogická.

ROM, K. Jak se bavili naši předkové – II. část. *Plaský zpravodaj*. 1997, II.

RUDOLF, M. *V umění volnost: kapitoly z dějin Umělecké besedy*. Praha: Academia, 2003.

ŘEHÁČEK, K. *Češi a Němci na jihozápadě Čech 1880-1938*. Plzeň: Dimenze, 2002.

ŘEŘICHOVÁ, J. Činnost prvního teplického mužského pěveckého spolku jako iniciátora Německého pěveckého svazu v Čechách. In: *Spolkový život v Čechách v 19. a na počátku 20. století*. Ústí nad Labem: Jana Evangelisty Purkyně, 2005, s. 49-55.

SOUTNER, O. a kol. *100 let požární ochrany v Plasích 1882-1982*, 1. vyd. Mariánská Týnice: Nadační fond, 1982

SKLENÁŘ, J. *Život v uplynulých letech (staletích), na Kralovicku, Plasku a Manětínsku*. J. Sklenář, Čistá, 2008.

STEINIGER, B. Tělocvičné spolky a skauting v období Rakouska-Uherska. *Historický obzor*, 2003, 14 (1/2), s. 34-39.

TITĚRA, F. Význam a působení NJP, Praha: Menšinová knihovna NJP, 1909.

VALOVÝ, E. *Sborový zpěv v Čechách a na Moravě*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1972.

9.3. Internetové zdroje:

Svatobor. In: <http://www.slavin.cz> [online]. 2011 [cit. 2013-04-13]. Dostupné z:

<http://www.slavin.cz/index.php?page=svatobor>

Charakteristika okresu Plzeň-sever. In: <http://www.czso.cz> [online]. 2012 [cit. 2013-04-08].

Dostupné z: http://www.czso.cz/xp/redakce.nsf/i/charakteristika_okresu_plzen_sever

Historie Pražského Hlaholu. In: <http://www.hlahol.cz> [online]. 2007 [cit. 2013-04-13].

Dostupné z: <http://www.hlahol.cz/historie.html>

FIALA, J. Hlahol (plzeňský)Tisk. In: <Http://www.ceskyhudebnislovník.cz> [online]. 2008,

9.6.2008 [cit. 2013-04-16]. Dostupné z:

http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&action=record_detail&id=2959

Dějiny kláštera Plasy. *Klášter Plasy* [online]. 2013 [cit. 2013-07-09]. Dostupné z:

<http://www.klaster-plasy.cz/?Dejiny>

Sbor dobrovolných hasičů. *Plasy* [online]. 2013 [cit. 2013-06-23]. Dostupné z:

<http://www.plasy.cz/mesto/organizace-a-spolky/sbor-dobrovolnych-hasicu/>

10. Přílohy

Seznam textových příloh

1. Záznamy z činnosti zpěváckého spolku „Střela“

Zdroj: Společenský život v Plasích před 100 lety. *Kronika regionu: Kralovicko, Manětínsko, Plasko*. 2002/3, č. 3.

2. Záznamy z činnosti Národní jednoty pošumavské

Zdroj: Národní jednoty pošumavská na Kralovicku a Manětínsku, *Kronika regionu: Kralovicko, Manětínsko, Plasko*. 2002/3, s. 10 - 12.

3. Projev Josefa Palmy, předsedy MěstNV Plasy k 100. výročí činnosti

Zdroj: SOUTNER, O. a kol. *100 let požární ochrany v Plasích 1882-1982*, 1. vyd. Mariánská Týnice: Nadační fond, 1982

Příloha č. 1

Záznamy z činnosti zpěváckého spolku „Střela“

Koncert, 6. ledna 1893

V předvečer jmenin Jeho Jasnosti knížete Richarda z Metternich-Winneburgů uspořádán k jeho počtě koncert, při němž účinkovali 4 absolventi pražské konservatoře, pánové K. Hoffmann, J. Suk, O. Nedbal a O. Berger, a spolek. Výkony umělců jmenovaných překvapovaly jak zručností a zběhlostí, tak provedením odstínů. Žasli jsme všichni! Byli jsme všichni jak v opojení nad souhrou těchto čtyř hudebníků. Něco podobného neslyšeli jsme v Plasech a neuslyšíme dlouho. Spolek přednesl dle programu tři čísla, za něž se mu uznání dostalo.

Pohřeb, 5. března 1895

Dne 1. března t. r. zemřel, raněn mrtvicí, Jeho Jasnost dobrý kníže pán Richard Metternich z Winneburgů ve Vídni o 3. hodině ranní. Tělesná schránka milého pána byla do Plas ve zvláštním voze přivezena s osobním vlakem v pondělí dne 4 t. m. Ve ¾ na 7 večer. Zde snesli úředníci rakev vznešeného zesnulého s vozu na máry, odkud nesli rakev z nádraží střídavě úředníci s hasiči. Po obou stranách průvodu šli hasiči a zřízcenci s fakulemi. Spolek pěl po cestě „Miserere“.

Hned na nádraží vykropil mrtvolu důst. pan farář V. Nahl, načež se průvod ubíral do farního chrámu Páně, kde byla tělesná schránka zesnulého přes noc hlídána hasiči. V úterý dne 5 t. m. zapěl spolek při zádušní mši svaté, po cestě a v hrobce.

Vysvěcení školy v Žebnici, 18. září 1898

Spolek zúčastnil se svěcení dvoutřídní nové budovy školní v blízké Žebnici. Před školní budovou zapěl mužský sbor „Anděl lásky“ od Beethovena. Na to přivítal pan řídící učitel Ruml veškeré účastníky, zvláště zpěvácký spolek z Plas, okolní učitelstvo a přátelé školní.

V dlouhé, pěkně sestavené řeči kladl důraz na to, že občané žebničtí a hornohradištní vystavěli školu svým dětem, nikoliv učitelům. Dále vybízel k horlivému posílání dítek do školy a žádal za podporu a součinnosti rodiny ku škole. Po té řečnil důst. Pan farář žebnický. V pěkně sestavené řeči rozeznával vzdělání tělesné, rozumové čili

osvětové, a základ všeho, jak udal, vzdělání a ušlechtní srdce, k čemuž hlavně napomáhá víra v Boha a jeho všemohoucnost a všudypřítomnost. Obě řeči byly s uspokojením a souhlasem vyslechnuty. Pak zapěně mužský krásný sbor „Bože, jenž řeč mateřskou“ od sbormistra spolku pana učitele Josefa Poláka. Na to místností vysvěceny. Po vysvěcení proveden krásný mužský sbor „Probuzení“ od Karla Bendla.

Slavnostní večírek, 4. dubna 1907

Jelikož dlouholetý sbormistr p. Josef Polák byl ustanoven řídícím učitelem v Žebnici ode dne 1. září, uspořádal mu spolek na rozloučenou slavnostní večírek, ku kterémuž pozval zdejší spolky a obyvatelstvo přiškolených obcí. Ve středu dne 4. září o ¾ 8. hod. Večerní, když se začalo obecnostvo scházeti do vydekorovaného sálu, odebrala se deputace spolku sestávající z pánů Skalického, Vozděcha, Wohla a Plechatého do bytu pana sbormistra, kde jeho i jeho paní pozvala a odvedla do sálu knížecího hostince. Po 8. hodině přednesen první mužský sbor „Přání“ od S. Sudy. Nato předseda p. Václav Plechatý, učitel, přivítal celé shromáždění jménem zpěváckého spolku a projevil radost nad hojným účastenstvím. Nato v delší řeči přednesl dějiny a začátek spolku od roku 1874.

Vzhledem k velké záslužné činnosti dle úmluvy ve výborových schůzích jmenován řídící učitel p. Josef Polák čestným členem spolku a podán mu toho večera krásně provedený diplom. Nato odevzdána jedna kytice z umělých květin s dvěma stuhami – červenou i bílou – panu sbormistrovi a druhá jeho paní choti, která rovněž horlivě jako činný člen po mnoho let se zúčastňovala zpěvních cvičení. Konečně podána p. Jos. Polákovi v pouzdře ebenová taktovka, na kteréž na jednom konci byla umístěna stříbrná lyra a na druhém kruhová ozdoba s nápisem „Upomínka na zpěvácký spolek Střela v Plasech“

Příloha č. 2

Záznamy z činnosti Národní jednoty pošumavské

Rok 1896. Po informaci a doporučení zástupce Ústředního výboru NJP Antonína Hubky rozhodl se výbor převzít v samostatnou péči město Manětín. Činnost odboru dosud sběratelská stala se samostatnou péčí rozmanitější, zajímavější, získala odboru sympatií veřejnosti a byla pobídkou k zvýšené, vděčnější práci. Jak nanejvýš bylo na čase účinně zakročit v Manětíně vysvitá z toho, že od roku 1890, kdy podle úředního sčítání bylo tam 977 Čechů a 363 Němců, ubylo tam roku 1896 přes 200 Čechů, za to přibylo téměř 100 Němců. Hned po nastoupení péče o Manětín byl tam vyslán náš delegát k vyšetření poměrů a svolána tam řada schůzí k uvědomění našinců. Blahodárné účinek se záhy ukázaly. Útoky Němců na Manětín byly odraženy a Manětín je náš a naším navždy zůstane. K podpoře naší činnosti založil znamenitý organizátor národní práce na Manětínsku MUDr. Leopold Batěk, lékař v Plasích, jednatelskou skupinu odboru NJP v Manětíně, Plasích a Kralovicích.

Rok 1897. Vedle Manětína byla věnována zvláštní pozornost obci Přehořovu u Žihle. Jednatelský odbor s Ant. Hubkou upozornili na důležitost této pozice. Byla tam otevřena matiční škola. Správcem byl po učiteli Palečkovi Jan Charvát, znamenitý menšinový pracovník. Česká škola byla umístěna v nedostatečné, najaté třídě, německá měla výstavnou budovu. Mládež nové školy opatřili školními potřebami a vystrojili bohatý vánoční stromek, poprvé v oné krajině. Nezapomenuto též na Manětín, kde dobyli vítězství v obecních volbách. Poprvé byli zvoleni vesměs čeští kandidáti. Velikou zásluhu o toto vítězství získal JUC. J. Královec, který se usadil na několik měsíců v Manětíně, řídil přípravy k volbám. Byla tam založena tělocvičná jednota Sokol.

Rok 1898. Záchranná činnost v Manětíně a Přehořově, kde se poměry mění v náš prospěch, byla rozšířena na obec Hlubokou u Přehořova, kde jsme jisti zhroucením německé nadvlády. Podpora škol a mládeže, vyvařování polévek v zimě, vánoční nadílka, výpravy dětí do Prahy, opatřování míst učňům, podpory studijní, nadílka, zásilky novin a kalendářů, zakládání a rozmnožování knihoven žákovských a lidových byly a budou i v následujících letech stěžejními body společně činnosti obou vinohradských odborů NJP.

Příloha č.3

Projev Josefa Palmy, předsedy MěstNV Plasy k 100. výročí činnosti

Jsou chvíle, kdy se každý z nás zamýšlí nad minulým a současným životem nejen svým, ale i nad minulostí svého města, kolektivu, organizace, nad tradicemi a prací těch, kteří tu žili a na jejichž práci navazujeme.

Na letošní rok připadá významné jubileum – 100 let činnosti požární ochrany v Plasích. Je symbolické, že je to nejen nejstarší, ale i nejagilnější společenská organizace Národní fronty, jejíž členové dávají své síly a schopnosti ve prospěch celospolečenských potřeb. Nemusím připomínat tisíce brigádnických hodin, protože za naše požárníky hovoří výmluvně vytvořené hodnoty, ať již jde o objekt požární zbrojnice, kvalitní a pravidelně prováděnou údržbu svěřené techniky, dobrou preventivní činnost nebo odpovědně prováděnou práci na stavbách našeho volebního programu. Velmi výrazný je i podíl požárníků na kulturním a společenském životě města, který obohacují různými zajímavými akcemi. Zcela ojedinělá i v rámci kraje zůstává například noční branná soutěž požárních sborů „Memoriál kpt. PO Vojtěch Pokorného“.

Organizace Svazu požární ochrany v Plasích má své jméno a autoritu. A má také všechny předpoklady ke svému dalšímu rozvoji – i proto se dobře stará o své nástupce. V čem je základ této úspěšné činnosti? Určitě v lidech, kteří dokáží dobře řídit, organizovat i pracovat. Je to dobrý kolektiv – můžeme říci parta – který ví, co chce a co je i jeho povinnost vůči společnosti.

Využívám rád příležitosti letošního významného jubilea, abych jménem Městského národního výboru Plasy, všech občanů města i našich dalších pěti obcí upřímně našim požárníkům poděkoval za jejich dobrovolnou obětavou práci pro město, občany i celou naši společnost.

I v budoucnu budeme jistě s prací plaských požárníků spokojeni. Jež si přejeme, aby jejich i naše práce se mohla rozvíjet společně se všemi zájmovými organizacemi Národní fronty ve městě v klidu a pokoji. Jen v míru můžeme budovat naše města a vesnice ku prospěchu naší krásné Československé socialistické republiky.

Josef Palma, předseda MěstNV Plasy

Seznam obrazových příloh

I. Historické pohledy Plas z 19. století

Zdroj: Album fotografií Plas pořízených pro rod Metternichů F. Novákem, komorním fotografem Jeho Jasnosti knížete z Metternich-Winneburgů, je součástí mobiliárního fondu plaského kláštera.

II. Protokol úvodní schůze spolku Občansko – řemeslnické besedy dne 20. října 1873

Zdroj: SOKA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, fond Občansko-řemeslnická beseda, kart. 1, inv.č. 3, Zápisy ze schůzí (1904-1930), Protokol úvodní schůze spolku dne 20. října 1873

III. Fotografie: MUDr. Leopold Batěk, (lékař v Plasích, člen NJP a zpěváckého spolku Střela), Alois Jirásek, Josef Svatopluk Machar

Zdroj: SOKA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, Archiv obce Plasy (1861 - 1945) – fotografie kart. 4 – 7.

IV. Fotografie Hynek Vavřík (starosta obce od roku 1902, dlouholetý člen Občansko-řemeslnické besedy)

Zdroj: SOKA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, Archiv obce Plasy (1861 - 1945) – fotografie kart. 4 – 7.

V. První motorová hasičská stříkačka – dobová fotografie

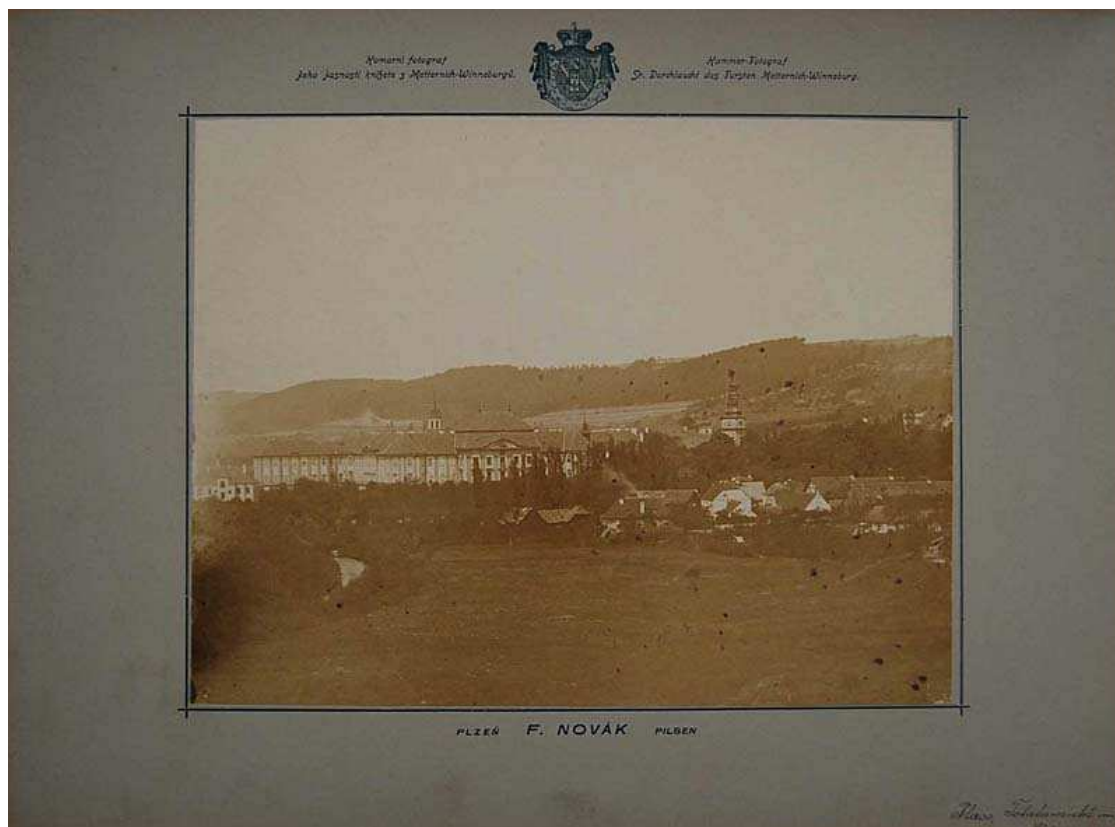
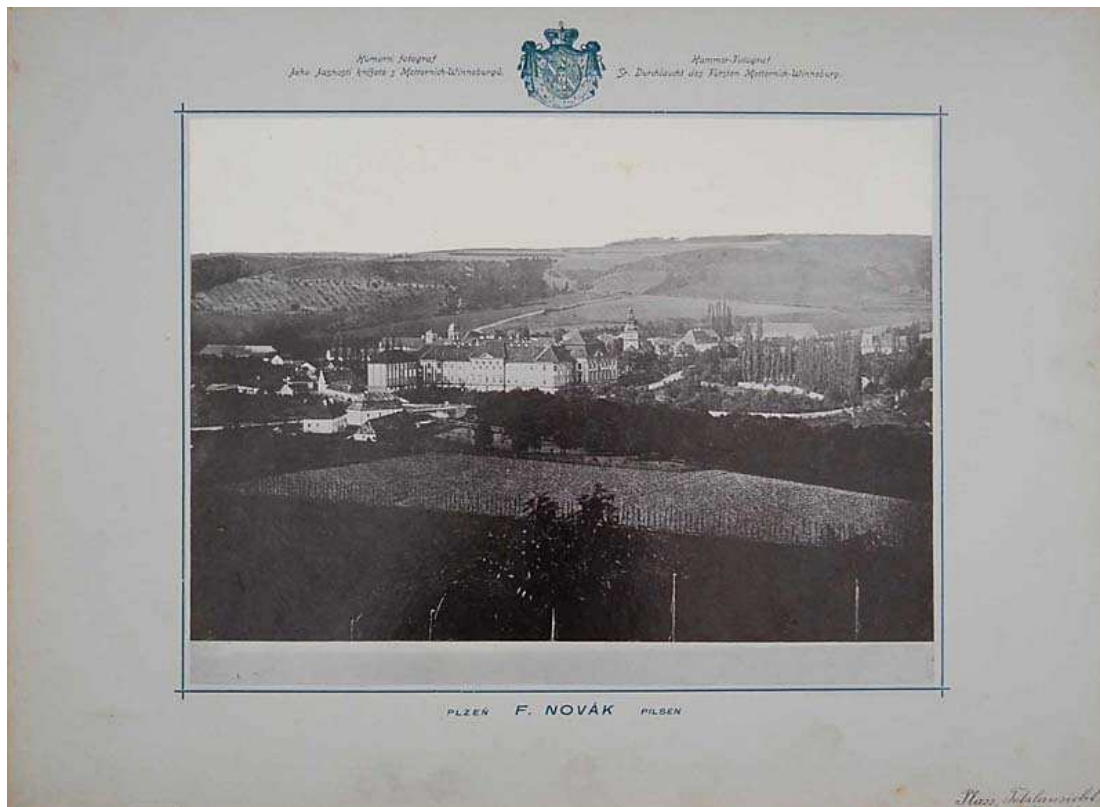
Zdroj: SOKA Plzeň – sever se sídlem v Plasích, Archiv obce Plasy (1861 - 1945) – fotografie kart. 4 – 7.

VI. První motorová hasičská stříkačka – současný stav

Zdroj: <http://www.volny.cz/fijepo/foto/pohl/p440.jpg>

Příloha č.I.:

Historické pohledy Plas z 19. století

1873

Protokoll.

sepsan a podpisan v místnostech občansko, řemeslnické
besedy č. 5. v Hlasičích dne 20. října 1873.

Předmít:

Lišísem z dne 10. října 1873 č. 1526 oznámují H. a S. ob. hř..
manství v Hlasičích, že na podanou žádost H. a S. mi..
sladov. řemesln. výnosem z dne 24. září 1873 č. 1521 zřídili spol..
ku pod názvem občansko, řemeslnická beseda v Hlasičích ve..
základě.

Na základě toho uvedli se základatelové jakž i dosud
přihlíživší členové spolku toho, prozatímni výbor Hlasič..
to pouze zájmem místnosti besedních a obstarání pitím..
ních práci při podání žádosti s vůlím místním co učel
měl rozpuštění a na místo jeho výbor staly, jehož prv..
ní po iho jednoho vezu od dne zvolení předsně byl má,
jinuž předs i činnost veřejná, v stanovách vytknutá, nímž
ova obměněná v záležitostech celého spolku svěřena bude,
v zhora naznačenem dnu vyvolili.

K účely tomu sešlo se v určité době 10 členů spolku
jinuž hlas volební přísluší, mezi ně rozdáno bylo kolikatek
prádných volebních lístků, v nich jeden každý volič měl to..
lba jmén členů spolku psovati, z kolika osob výbor sestá..
ven jest.

Volbu řídil J. Matěj Benes, co nejstarší člen spolku,
vydávaje sobě spolupodepsané členy, co předsedci komise.

Bez se volba počala uposornil nadjmenovaný předs..
da všecky přítomné členy na to jás se voliti má, by jeden..
každý dle svého vlastního předbedčení a vědomí, bez všech
osobních ohledů volil nune správně sporádané vůlce, ucty
a důvěry hodne.

Když byli nejprv členové komise své vyplněné lístky do
nádob, Hlasič prádná s účely tomu vystavená byla ob..
řily, nastalo odevzdání lístků voličem v tom samém po..
řádku, jás členové v spolkovém seznamu zaničené jsou a
jeden každý volič odevzdal lístky svůj v nádobu sám.

Do posledních voličů byli předstou komise lístky z ná..
doby vzaty a seřísané. Obázalo se, že lístky právě tohž jest,
tohž voličů v listině hlasovací poznamenané bylo, načech hlasy

zúčastněni byli, při čemž se vyslovilo, že náhodovými většinou
klasů do výboru zvoleni byli:

- 1 Melichar Václav 45 klasů
- 2 Nosek Josef 43
- 3 Nosek Václav 43
- 4 Benes Matěj st. 42
- 5 Benes Matěj ml. 37
- 6 Hlávka Václav 34
- 7 Bernášek Anton 32
- 8 Rambousek Josef 30
- 9 Havrůšek Hynek 24
- 10 Rott Václav 23

za náhradníky:

- 1 Vobr Vojtěch
- 2 Havrůšek Jan
- 3 Rott František
- 4 Hlavniček František
- 5 Tábl František
- 6 Braun František

Nadepsáni byli na to hned po výborové spolek přítomným členům ohlášeni.

Na to přistoupilo se k volbě předsedy a starosty spolek a ostatních funkcionářů spolekových z střídu právě zvoleného výboru.

Bylo mezi posledními vydáno 10 prázdných lístků a po odevzdání jich prvníším způsobem, vyšlo při zúčastněni hlasů na jevo, že za předsedu spolek zvolen jest:

Václav Melichar 9 klasů, místopředsedu Matěj Benes ml. 7, za penále Václav Hlávka 8 kl. poskladníka Václav Nosek, knihovníka Josef Rambousek 6 klasů, domácího správce Josef Nosek 9 klasů.

Když poručí vyvolenci volbu na ně vzhledem přijali a se s povinností, slávy a hodností tou spojené jsou zavázali, byl Protokol skončen, uzavřen a podepsán.

Matěj Benes
Anton Bernášek
Hynek Havrůšek
Václav Melichar
Vojtěch Vobr

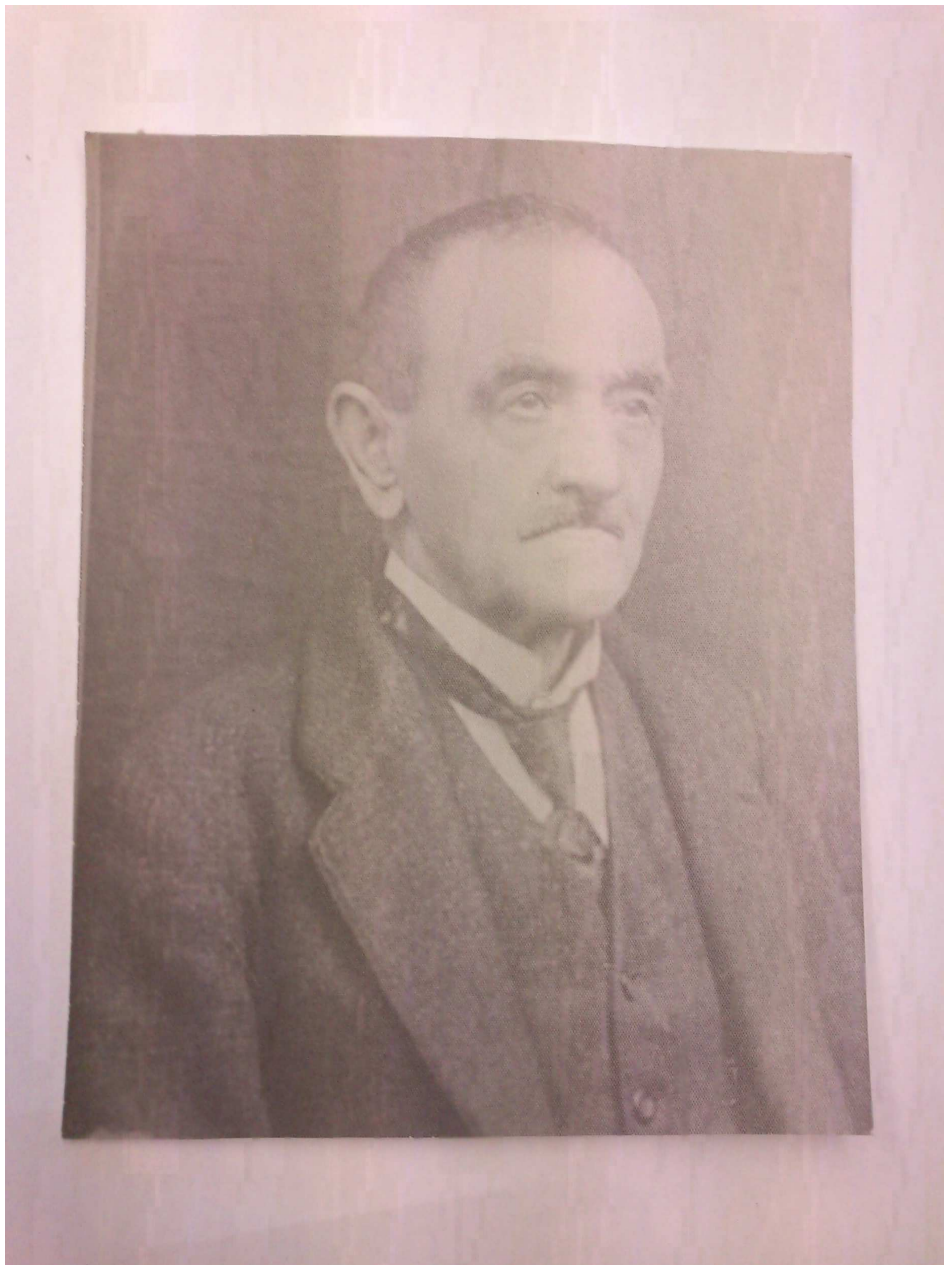
Příloha č. III.:

Fotografie: MUDr. Leopold Batěk, (lékař v Plasích, člen NJP a zpěváckého spolku Střela), Alois Jirásek, Josef Svatopluk Machar

Příloha č. IV.:

**Fotografie Hynek Vavřík (starosta obce od roku 1902, dlouholetý člen
Občansko-řemeslnické besedy)**

Příloha č. V.:

První motorová hasičská stříkačka – dobová fotografie

Příloha č. VI.:

První motorová hasičská stříkačka – současný stav

